

खुम्बु पासाङल्हामु गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय,

चौरीखर्क, सोलुखुम्बु, कोशी, नेपाल।

स्थानीय राजपत्र

खण्ड: ७

संख्या: ६

मिति: २०८१/०३/२५

भाग-२

खुम्बु पासाङल्हामु गाउँपालिका

स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमति, नवीकरण तथा स्तरोन्नति
सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१

खुम्बु पासाडल्हामु गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमति, नवीकरण तथा
स्तरोन्नति सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१

प्रस्तावना:

नागरिकलाई सर्वसुलभ एवं गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने प्रयोजनको लागि प्रचलित कानून बमोजिम सरकारी, निजी, सामुदायिक, गैरसरकारी वा सहकारी स्तरमा स्थापना हुने स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना, सेवा बिस्तार, स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्दा पालना गर्नुपर्ने मापदण्ड तथा स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन अनुमति प्रदान गर्ने प्रक्रियालाई सरल, सहज, व्यवस्थित एवं प्रभावकारी बनाउन वाञ्छनीय भएकोले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) को खण्ड (झ) ले दिएको अधिकारलाई प्रयोग गरी गाउँ कार्यपालिकाले यो कार्यविधि पारित गरी लागु गरेको छ।

परिच्छेद-१

प्राम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (१) यस कार्यविधिको नाम “स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमति, नवीकरण तथा स्तरोन्नति सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१” रहेको छ।
- (२) यो कार्यविधि खुम्बु पासाडल्हामु गाउँपालिका क्षेत्रभर लागु हुनेछ।
- (३) यो कार्यविधि गाउँपालिकाको स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

- (क) “अस्पताल” भन्नाले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने उदेश्यले कानून बमोजिम स्थापित सरकारी अस्पताल, निजी अस्पताल, नर्सिङहोम, सामुदायिक अस्पताल, गैरसरकारी अस्पताल वा सहकारी अस्पताल समेतलाई सम्झनु पर्छ।
- (ख) “अनुगमन समिति” प्राविधिक समितिलाई आवश्यक निर्देशन तथा मार्गदर्शन गर्न र स्वास्थ्य संस्था अनुगमन, दर्ता, अनुमति तथा नवीकरणका लागि अनुसूची-२ बमोजिमको समिति सम्झनुपर्छ।

- (ग) “आयुर्वेद अस्पताल” भन्नाले आयुर्वेद चिकित्सा पद्धतिमा आधारित भई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्था सम्झनु पर्छ र सो शब्दले आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिबाट उपचार गर्ने गरी सञ्चालन गरिएका नर्सिङहोम, पन्चकर्म अस्पताल, होमियोप्याथी, प्राकृतिक/अन्कुप्रेसर अस्पताल समेतलाई सम्झनु पर्छ।
- (घ) “गाउँपालिका” भन्नाले खुम्बु पासाङल्हामु गाउँपालिकालाई सम्झनु पर्छ।
- (ङ) “दन्त सेवा क्लिनिक” भन्नाले दाँत सम्बन्धी रोगको उपचार गर्ने, आवश्यक परामर्श दिने, दाँत निकाल्ने, दाँत भर्ने, दाँत राख्ने आदि सम्बन्धी सेवा दिने उद्देश्यले सञ्चालित संस्थालाई सम्झनुपर्छ।
- (च) “पोलिक्लिनिक” भन्नाले प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता भई एकै स्थानबाट कम्तिमा पाँच वटा सेवा जस्तै बहिरङ्ग सेवा, प्रयोगशाला, रेडियो इमेजिङ, फिजियोथेरापी, परिवार नियोजन, खोप सेवा आदि जस्ता बहुसेवा उपलब्ध गराउने संस्थाहरूलाई सम्झनुपर्दछ।
- (छ) “पोषण केन्द्र (Dietix Center)” भन्नाले पोषण सम्बन्धी स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने प्रयोजनको लागि यसै कार्यविधि वा प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता अनुमति प्राप्त संस्था सम्झनुपर्छ।
- (ज) “प्रयोगशाला” भन्नाले स्वास्थ्य सम्बन्धी निदानात्मक सेवाहरू चिकित्सा प्रयोगशाला, निदान प्रयोगशाला, मेडिकल प्रयोगशाला, जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला वा रोगको निदान जाँच, रोकथाम, मेडिकल उपचारको निर्णय, रोगको निगरानी वा जनस्वास्थ्य सम्बन्धी कार्य गर्न कानुन बमोजिम दर्ता भई सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थालाई सम्झनु पर्छ।
- (झ) “प्रादेशिक स्वास्थ्य निकाय” भन्नाले कोशी प्रदेशमा रहने स्वास्थ्य सम्बन्धी मन्त्रालय, निर्देशनालय वा कार्यालयलाई समेत सम्झनु पर्छ।
- (ञ) “फार्मेसी/औषधी पसल” भन्नाले प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता भई औषधी विक्री वितरण गर्ने, थोक तथा खुद्रा संस्थालाई सम्झनु पर्छ।
- (ट) “प्राविधिक समिति” भन्नाले स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमति, नवीकरण तथा स्तरोन्नतिका लागि गठित अनुसूची-१ बमोजिमको समिति सम्झनु पर्दछ।

- (ठ) “रेडियो इमेजिङ सेन्टर” भन्नाले निदानात्मक सेवाहरू जस्तै एक्से रे, USG जस्ता सेवाहरू प्रदान गर्न कानुन बमोजिम दर्ता भई स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्ने संस्थालाई सम्झनु पर्छ।
- (ड) “स्वास्थ्य क्लिनिक” भन्नाले कुनै पनि व्यक्तिलाई स्वास्थ्य सम्बन्धी जाँच गर्ने, उपचार सम्बन्धी आवश्यक परामर्श दिने, एक स्थानबाट पाँच वटा भन्दा कम सेवा जस्तै बहिरङ्ग सेवा, प्रयोगशाला, रेडियो इमेजिङ, फिजियोथेरापी, फार्मसी सेवा, आँखा सेवा, दन्त सेवा, परिवार नियोजन सेवा, खोप सेवा, प्रतिकारात्मक सेवा उपलब्ध गराउनका लागि प्रचलित कानुन admhld दर्ता भएका संस्थालाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले निजी क्लिनिक, आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा सेवा समेतलाई जनाउँदछ।
- (ढ) “स्वास्थ्य संस्था” भन्नाले यो कार्यविधि वा प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता भई गाउँपालिकाबाट स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति प्राप्त अस्पताल, स्वास्थ्य क्लिनिक, प्रयोगशाला जस्ता सेवाहरू सञ्चालन गर्ने संस्था सम्झनु पर्छ र सो शब्दले आयुर्वेद अस्पताल तथा क्लिनिकहरू समेतलाई जनाउँदछ।

परिच्छेद-२

स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था

३. स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन: (१) यस कार्यविधि बमोजिम अनुमति नलिई कसैले पनि स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न गराउन हुँदैन।
- (२) कसैले यस कार्यविधि बमोजिम अनुमति नलिई गाउँपालिका क्षेत्रभित्र स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गरेको पाइएमा सो कार्य बन्द गरी क्षतिपूर्ति वा जरिवाना गर्न वा कालो सूचीमा राख्न वा भविष्यमा सो कार्य गर्न नपाउने गरी व्यवस्था गर्न सक्नेछ।
- (३) स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो उद्देश्य र क्षमता अनुसार गाउँपालिकाबाट अनुमति लिई बहिरङ्ग सेवा, आकस्मिक सेवा, अन्तरङ्ग सेवा, निदानात्मक सेवा (प्रयोगशाला, रेडियोइमेजिङ समेत) प्रवर्द्धनात्मक तथा प्रतिकारात्मक सेवा, फिजियोथेरापी सेवा, अस्पताल व्यवस्थापन, पोषण केन्द्र/गृह, घरमा आधारित स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद, होमियोप्याथी लगायतका सेवाको समुचित व्यवस्था गरी स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

- (४) गाउँपालिका भित्र स्वास्थ्य सेवाको पहुँच कम भएको क्षेत्रमा स्वास्थ्य संस्था स्थापना तथा सञ्चालन गर्नका लागि प्राथमिकता दिइनेछ।

परिच्छेद-३

स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन अनुमति प्रक्रिया

४. स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति प्रदान: (१) देहाय बमोजिमका स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना, सेवा बिस्तार वा स्तरोन्नति गर्ने प्रयोजनको लागि गाउँपालिकाले अनुमति दिन सक्नेछ।
- (क) १५ शैया सम्मको अस्पताल।
- (ख) स्वास्थ्य क्लिनिक, आयुर्वेद क्लिनिक, होमियोप्याथी क्लिनिक, दन्त क्लिनिक र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिकहरू।
- (ग) फिजियोथेरापी केन्द्र, पुनर्स्थापना केन्द्र (मनोसामाजिक), प्राकृतिक उपचार केन्द्र, अकुपन्चर, अकुप्रेसर केन्द्र, युनानी उपचार केन्द्र, परम्परागत सेवा क्लिनिक र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिक तथा सेवा केन्द्रहरू।
- (घ) जेरियाट्रीक परामर्श केन्द्र, पोषण केन्द्र।
- (ङ) “डी” र “ई” वर्गको प्रयोगशाला।
- (च) निदानात्मक रेडियोइमेजिङ सेवा।
- (छ) जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली तथा प्रदेश स्वास्थ्य सेवा नियमावलीमा तोकिए बमोजिमका सेवाहरू।
५. पूर्वाधार निर्माण आशय पत्रका लागि निवेदन दिनुपर्ने : (१) यस कार्यविधि बमोजिम स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना, सेवा बिस्तार वा स्तरोन्नति गरी स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न इच्छुक संस्थाले आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने प्रयोजनका लागि अनुसूची-३ बमोजिम आशय पत्रका लागि निवेदन दिनु पर्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त निवेदन उपर गाउँपालिकाले जाँचबुझ गरी आशय पत्र दिन उपयुक्त भएमा बढीमा तीन वर्ष सम्मको समयावधि दिई पूर्वाधार निर्माणका लागि निवेदकलाई आशय पत्र (Letter of Intent) दिन सक्नेछ।

- (३) उपदफा (२) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा पूर्वाधार निर्माणको आशय पत्र प्रदान गर्न नसकिने भएमा निवेदकलाई सो कुराको लिखित जानकारी दिनुपर्नेछ।
- (४) उपदफा (२) बमोजिमको अवधिभित्र मनासिव कारण देखाई पूर्वाधार निर्माण गर्न नसकेको भनी समयावधि थपका लागि सम्बन्धित संस्थाले अनुरोध गरेमा बढीमा एक वर्षमा नबढ्ने गरी पूर्वाधार निर्माणका लागि समयावधि थप गर्न सकिनेछ।
- (५) यो कार्यविधि जारी हुँदा इजाजतपत्र लिई सञ्चालनमा रहेका स्वास्थ्य संस्था नयाँ स्थानमा स्थानान्तरण गर्नु पर्ने अवस्थामा पूर्वाधार निर्माणको आशयपत्र लिनुपर्नेछ।
६. सञ्चालन अनुमति दिन सकिने: (१) दफा ५ बमोजिम पूर्वाधार निर्माण कार्य सम्पन्न भएपछि सो पूर्वाधार तयार भएको व्यहोरा सहित अस्पतालले सेवा सञ्चालन गर्न आवश्यक कागजातहरू संलग्न गरी अनुसूची-४ बमोजिमको ढाँचामा गाउँपालिका कार्यालयमा निवेदन दिन सक्नेछ।
- (२) स्वास्थ्य क्लिनिक, प्रयोगशाला, रेडियोइमेजिङ सेवा, आयुर्वेद क्लिनिक, दन्त क्लिनिक आदि स्थापना तथा सञ्चालन अनुमतिका लागि सेवा सञ्चालन गर्न आवश्यक कागजातहरू संलग्न गरी अनुसूचि-५ बमोजिमको ढाँचामा निवेदन दिनु पर्नेछ।
- (३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम पेश हुने निवेदन साथमा स्वास्थ्य संस्थाहरूले अनुसूची-६ बमोजिम स्वास्थ्य संस्थाको स्वःमूल्याङ्कन फाराम भरी पेश गर्नु पर्नेछ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम निवेदन प्राप्त हुन आएमा प्राविधिक समितिले स्थलगत निरीक्षण गरी स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन अनुमति प्रदान गर्न उपयुक्त भए नभएको राय सहितको प्रतिवेदन अनुगमन समितिलाई पेश गर्नु पर्नेछ।
- (५) उपदफा (४) बमोजिमको समितिको प्रतिवेदनको आधार सहित अनुगमन समितिले अनुगमन गर्दा यस कार्यविधिमा उल्लेखित मापदण्ड पूरा गरेको पाइएमा अनुगमन समितिले निर्णय गरी १ वर्ष परीक्षण कालमा रहने गरी

बढीमा तीन वर्ष सम्मका लागि स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति दिन सक्नेछ ।

(६) यस कार्यविधि बमोजिम स्वास्थ्य संस्थालाई स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति दिने नदिने सम्बन्धमा उपदफा (३) बमोजिम प्राविधिक समितिको राय सहितको प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि अनुगमन गरी अनुगमन समितिबाट निर्णय गर्नु पर्नेछ र सोको जानकारी सम्बन्धित संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।

(७) यो कार्यविधि प्रारम्भ हुँदाका बखत संस्था दर्ता गर्ने निकायमा दर्ता भई सञ्चालन गरिरहेका स्वास्थ्य संस्थालाई गाउँपालिकाले तोके बमोजिमको शुल्क लिई निश्चित अवधिको लागि कार्यविधि बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी सञ्चालन अनुमति दिन सकिनेछ ।

७. थप सेवा बिस्तार वा शाखा स्थापना: थप सेवा बिस्तार वा शाखा स्थापना गर्न अनुमति लिनु पर्ने स्वास्थ्य संस्थाले आफूले सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति पाएका सेवाको अतिरिक्त थप सेवा बिस्तार गर्न वा शाखा स्थापना गरी सेवा सञ्चालन गर्न चाहेमा गाउँपालिकाबाट यस कार्यविधि बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी अनुमति प्राप्त गर्नु पर्नेछ ।

८. पुनःअनुमति प्राप्त गर्न निवेदन दिनुपर्ने: (१) यस कार्यविधि प्रारम्भ हुँदाका बखत सञ्चालन स्वीकृति लिएका स्वास्थ्य संस्थाले यस कार्यविधि बमोजिम तोकिएको पूर्वाधार तथा मापदण्ड कार्यान्वयन प्रयोजनको लागि यो कार्यविधि प्रारम्भ भए पछि तोकिएको अवधिभित्र गाउँपालिका कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त हुन आएमा गाउँपालिकाले त्यस्ता स्वास्थ्य संस्थालाई यस कार्यविधि बमोजिम तोकिएको पूर्वाधार पूरा गर्नका लागि तीन वर्ष र मापदण्ड कायम गर्नका लागि एक वर्षको समयावधि दिन सक्नेछ ।

(३) यस दफा बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरेका संस्थालाई दफा ६ बमोजिम स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न अनुमति प्रदान गरिनेछ ।

- (४) यस दफा बमोजिम अनुमतिका लागि निवेदन नदिने, निवेदन दिए पनि अनुमति नपाउने वा निर्धारित अवधिभित्र पूर्वाधार वा मापदण्ड कायम नगर्ने स्वास्थ्य संस्थाको अनुमति गाउँपालिकाले रद्द गर्नेछ।
९. अनुमति दस्तुर बुझाउने: (१) स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना, सेवा बिस्तार वा स्तरोन्नति गर्न तथा नवीकरण अनुमति प्राप्त भएमा सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले गाउँपालिकाले तोकेबमोजिमको दस्तुर गाउँपालिका कार्यालयमा बुझाउनु पर्नेछ।
- (२) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि स्वास्थ्य संस्थाहरूले नवीकरण वापतको दस्तुर प्रत्येक वर्ष बुझाउनु पर्नेछ।
१०. नवीकरण गराउनुपर्ने: (१) यस कार्यविधि बमोजिम स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले सेवा सञ्चालन अनुमतिको अवधि समाप्त हुने मिति अगावै गाउँपालिकामा नवीकरणका लागि निवेदन दिनु पर्नेछ। गाउँपालिकाले अनुमतिको अवधि समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र आवश्यक जाँचबुझ गरी नवीकरण गर्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा गाउँपालिकाले तोके बमोजिमको दस्तुर लिई बढीमा तीन वर्षका लागि स्वास्थ्य संस्थालाई सेवा सञ्चालन अनुमतिको नवीकरण गरी दिन सक्नेछ तर यो कार्यविधि प्रारम्भ हुनु अघि स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्ने अनुमति पाएका स्वास्थ्य संस्थाको हकमा त्यस्तो स्वास्थ्य संस्थाले यस कार्यविधि बमोजिम तोकिएको मापदण्ड तथा पूर्वाधार कायम नगरे सम्म तीन वर्षमा नबढाई प्रत्येक एक वर्षका लागि अनुमति नवीकरण गरी दिन सक्नेछ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमको अवधिभित्र नवीकरणका लागि निवेदन पेश नगर्ने स्वास्थ्य संस्थाको सेवा सञ्चालन अनुमति पत्र स्वतः खारेज हुनेछ।
- (४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा उल्लेख गरिएको भएतापनि यो उपदफा प्रारम्भ हुँदाका बखतसम्म अनुमति नवीकरण नगरेका स्वास्थ्य संस्थाले तोकिएको समयभित्र अनुमतिका लागि निवेदन दिएमा गाउँपालिकाले तोकेबमोजिमको दस्तुरको अतिरिक्त सञ्चालन अवधिको दस्तुर र सोही

बमोजिमको नवीकरण दस्तुर लिई एक पटकको लागि कार्यविधि बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी त्यस्तो अनुमति नवीकरण गर्न सक्नेछ।

११. गुणस्तर तथा मापदण्ड अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था: (१) स्वास्थ्य संस्थाले आफूले प्रदान गरेका सेवाहरूको यस कार्यविधिमा उल्लेखित मापदण्ड बमोजिमको गुणस्तर भए नभएको सम्बन्धमा प्रत्येक वर्ष परीक्षण (स्व: मूल्याङ्कन) गराई सो को प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र गाउँपालिका समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको तोकिएको अवधिभित्र प्रतिवेदन पेश नगर्ने स्वास्थ्य संस्थालाई सो प्रतिवेदन पेश गर्न निर्देशन दिइनेछ। त्यसपछिको एक महिनामा पनि प्रतिवेदन पेश नगरेमा सचेत गराइनेछ।
- (३) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि गाउँपालिकाले आवश्यकता अनुसार सम्भावित जोखिम, भौगोलिक अवस्थिति, बिरामीको चाप, शल्यक्रिया संख्या, वित्तीय लगानीका आधारमा नमूना छनौट गरी स्वास्थ्य संस्थाले प्रदान गरेको सेवाको गुणस्तर तथा यस कार्यविधिको मापदण्ड पूरा गरे नगरेको सम्बन्धमा निरीक्षण तथा अनुगमन गर्न सक्नेछ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम नियमित वा आकस्मिक अनुगमन गर्दा तोकिएका गुणस्तर वा पूर्वाधार पूरा नगरी सेवा सञ्चालन गरेको पाइएमा त्यस्ता संस्थालाई बढीमा तीन महिनाको म्याद दिई सुधारको मौका दिन सकिनेछ।
- (५) निरीक्षण तथा अनुगमनका क्रममा दिएको निर्देशन पालना नगर्ने, यस कार्यविधि बमोजिमका गुणस्तर तथा पूर्वाधार मापदण्ड पूरा नगर्ने वा गुणस्तर परीक्षणको वार्षिक प्रतिवेदन पेश नगर्ने स्वास्थ्य संस्थालाई प्रदान गरिदै आएको दर्ता तथा नवीकरण अनुसारका सेवा पूर्ण वा आंशिक रूपमा तत्काल बन्द गर्न आदेश दिन सकिनेछ।
- (६) उपदफा (५) बमोजिम स्वास्थ्य संस्थालाई कारवाही गर्नु पूर्व सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थालाई मनासिव माफिकको सफाइ पेश गर्न मौका दिनुपर्नेछ।
- (७) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि अन्य प्रचलित कानून बमोजिम गरिने अनुगमनलाई यो व्यवस्थाले बाधा गर्ने छैन।

(द) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि गाउँपालिकाले प्रचलित कानूनको बर्खिलाप नहुने गरी संघीय तथा प्रादेशिक स्वास्थ्य निकाय बाट सेवा सञ्चालन अनुमति प्राप्त गरेको अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको समेत अनुगमन गर्न सक्नेछ।

१२. अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था: (१) दफा २ को खण्ड (ट) अनुसार गठित प्राविधिक समितिलाई आवश्यक निर्देशन तथा मार्गदर्शन र स्वास्थ्य संस्था अनुगमनका लागि गाउँपालिकाले अनुसूची-२ बमोजिम अनुगमन समिति गठन गर्नेछ।

(२) दफा १ अनुसार गठित अनुगमन समितिले प्राविधिक समिति मार्फत भए गरेका क्रियाकलापहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समेत गर्नेछ।

(३) प्राविधिक समितिको राय सहितको प्रतिवेदनका आधारमा अनुगमन गरी स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमति, नवीकरण तथा स्तरोन्नति, बन्द/खारेजी सम्बन्धी निर्णय अनुगमन समितिले गर्नेछ।

(४) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि अनुगमन समितिले गाउँपालिकाभित्र सञ्चालनमा रहेका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूको अनुगमन गर्न सक्नेछ।

१३. निवेदन दिन सक्ने: (१) दफा ११ को उपदफा (५) बमोजिम दिएका आदेश वा समितिले यस कार्यविधि बमोजिम पेश गरेका प्रतिवेदन उपर चित्त नबुझ्ने स्वास्थ्य संस्थाले त्यस्तो प्रतिवेदन पेश भएको मितिले १५ दिनभित्र चित्त नबुझ्नुको स्पष्ट आधार र कारण सहित पुनरावलोकनको लागि गाउँपालिकामा निवेदन दिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त भएको निवेदन उपर प्राविधिक समिति र अनुगमन समितिसंग छलफल गरी १५ दिनभित्र छानविन गरी निर्णय दिन सकिनेछ।

१४. स्वास्थ्य संस्था गाभिई सेवा सञ्चालन गर्नसक्ने: (१) स्वास्थ्य सेवालाई गुणस्तरीय, प्रभावकारी तथा सुविधायुक्त बनाउन सञ्चालनमा रहेका एक भन्दा बढी स्वास्थ्य संस्थाहरू एक आपसमा गाभिई सेवा सञ्चालन गर्न चाहेमा सोको

अनुमतिका लागि त्यस्ता स्वास्थ्य संस्थाहरूले संयुक्त रूपमा गाउँपालिका समक्ष निवेदन दिन सक्नेछन् तर गाभिने स्वास्थ्य संस्थाको शैया संख्या १५ वा सोभन्दा कम हुनु पर्नेछ।

१५. अनुमति खारेजी तथा कारवाही सम्बन्धी व्यवस्था: (१) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएका भएतापनि अनुमति प्रदान गर्ने प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाले स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन सम्बन्धी अनुमति लिन वा अनुमति नवीकरण गर्न एक पटकको लागि निश्चित समय अवधि दिई सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्न सक्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको अवधि भित्र स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन सम्बन्धी अनुमति नलिने स्वास्थ्य संस्थाको र दफा १० को उपदफा (४) बमोजिमको अवधिभित्र अनुमति नवीकरण नगर्ने स्वास्थ्य संस्थाको अनुमति स्वतः खारेज हुनेछ।

परिच्छेद-४

स्वास्थ्य संस्थाको गुणस्तर तथा पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड

१६. गुणस्तर तथा पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड: (१) सबै प्रकारका स्वास्थ्य संस्थाले स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्दा देहायको गुणस्तरको सुनिश्चिता गर्नुको साथै देहाय बमोजिमका पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्डको पालना गर्नुपर्नेछ।
- (१) स्वास्थ्य उपचार तथा प्रेषण:
- (क) स्वास्थ्य सेवा लिन आउने सेवाग्राहीहरूलाई चापका आधारमा बिरामी दर्ता, विशेष परामर्श, निदानात्मक सेवाहरू र औषधी कक्षमा छिटो छरितो सेवा दिने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (ख) स्वास्थ्य संस्थामा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड बमोजिम संक्रमण नियन्त्रणको व्यवस्था हुनु पर्नेछ।
- (ग) स्वास्थ्य संस्थाले विभिन्न इकाईबाट प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवाहरू स्तरीय रूपमा सञ्चालन गर्न, कार्य सञ्चालन निर्देशिका (Standard Operating Manual) लागु गर्नु पर्नेछ।

- (घ) स्वास्थ्य संस्थाले उपलब्ध गराउने भनिएको विशेषज्ञ सेवा सम्बन्धित विशेषज्ञ चिकित्सकबाट प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (ङ) बिरामी वा बिरामीको रेखदेख गर्ने व्यक्तिलाई रोग र उपचार पद्धतिबारे स्पष्ट जानकारी दिने व्यवस्था हुनु पर्नेछ।
- (च) अस्पतालले चौबिसै घण्टा चिकित्सक तथा दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट आकस्मिक सेवा दिएको हुनु पर्नेछ।
- (छ) आकस्मिक विभागबाट बिरामी भर्ना गर्ने, रिफर गर्ने, बिरामीको रेफरल प्रक्रिया र अन्तर विभागीय तथा अन्तर संस्था बिरामी सार्ने पद्धति स्पष्ट परिभाषित भएको हुनु पर्नेछ र सो बमोजिमको ढाँचामा सबैले देखे ठाउँमा राख्नु पर्नेछ।
- (ज) स्वास्थ्य संस्थाले नेपाल सरकारबाट सञ्चालित सेवा वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा नेपाल सरकारले तोकेका प्रोटोकल/मापदण्ड/निर्देशिका अनिवार्य रूपमा पालना गरेको हुनुपर्नेछ।

(२) सूचना संप्रेषण तथा व्यवस्थापन:

- (क) स्वास्थ्य संस्थाबाट सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने शुल्क, प्रक्रिया तथा अवधि समेत खुलाएको नागरिक बडापत्र सबैले देखे गरी राख्नुपर्नेछ र सोही अनुरूप सेवाको सुनिश्चितता गर्नुपर्नेछ।
- (ख) स्वास्थ्य संस्थाभित्र प्रभावकारी सूचना संप्रेषणका लागि आवश्यक आधुनिक संयन्त्रको समुचित प्रयोग हुनु पर्नेछ। आपत्कालीन अवस्थामा शीघ्र सूचना दिने पद्धति स्थापना भएको हुनुपर्नेछ।
- (ग) स्वास्थ्य संस्थामा आउने बिरामीलाई सोधपुछ वा सहायताको लागि कर्मचारी सहितको सहायता कक्षको व्यवस्था गरी सूचना दिने व्यवस्था गरेको हुनुपर्नेछ।
- (घ) स्वास्थ्य संस्थाले सेवा सम्बन्धी समय तालिका दिन र बार समेत खुल्ने गरी सबैले देखे ठाउँमा राख्नु पर्नेछ।

(ड) स्वास्थ्य संस्थामा उजुरी पेटिका सबैले देखे स्थानमा राख्नुपर्नेछ। जनगुनासो व्यवस्थापनका लागि गुनासो सुन्ने अधिकारी तोक्यो जनगुनासो तथा पर्न आएका उजुरी समाधान गर्नु पर्नेछ।

(च) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले सूचना अधिकारी तोक्यो सोको जानकारी गाउँपालिकालाई गराउनु पर्नेछ।

(छ) प्रहरी, एम्बुलेन्स, दमकल जस्ता आकस्मिक सेवाका टेलिफोन नम्बरहरु स्पष्ट देखिने गरी राख्नुपर्नेछ।

(३) सामाजिक सुरक्षा:

(क) स्वास्थ्य संस्थामा रहेको शैया संख्याको दश प्रतिशत शैया आकस्मिक सेवाको लागि छुट्याएको हुनुपर्नेछ र शैया क्षमताको आधारमा चिकित्सक तथा अन्य स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था गरेको हुनुपर्नेछ।

(ख) अस्पतालमा उपचारका लागि आउने विपन्न, असहाय, बेवारिसे बिरामीका लागि कुल शैयाको दश प्रतिशत शैया छुट्याई निःशुल्क उपचार अनिवार्य रूपमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यस्तो सेवामा व्यक्तिलाई दिइएको उपचारको छुट रकम गणना गरिने छैन।

(ग) उपदफा (३) (ख) बमोजिम गराएका उपचार सेवाको अभिलेख राखी सोको प्रतिवेदन गाउँपालिकामा मासिक रूपमा पठाउनु पर्नेछ।

(घ) अस्पतालमा ज्येष्ठ नागरिकलाई विशेष किसिमका सुविधाको व्यवस्था हुनु पर्नेछ र अपाङ्गतामैत्री सेवा प्रदान गरिएको हुनु पर्नेछ।

(४) जनशक्ति व्यवस्थापन:

(क) स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने चिकित्सक लगायतको जनशक्ति मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट उत्तीर्ण गरी सम्बन्धित परिषदमा दर्ता र नियमानुसार नवीकरण भएको हुनुपर्नेछ।

(ख) तालिम आवश्यक हुने जनशक्तिको हकमा नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त वा सो सरहको संस्थाबाट तालिम प्राप्त गरेको हुनुपर्नेछ।

(ग) स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत जनशक्ति नेपाली नागरिक हुनु पर्नेछ। विदेशी नागरिकको हकमा नेपाल सरकारबाट अनुमति प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ।

(घ) हरेक स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरूको सेवा शर्त सम्बन्धी विनियम बनाएको हुनुपर्नेछ।

(ङ) सेवा प्रदायक चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीहरूको सुरक्षाका लागि विभिन्न सरुवा रोग विरुद्धका खोप तथा व्यक्तिगत सुरक्षा व्यवस्था गरेको हुनुपर्नेछ।

(५) औजार तथा उपकरण:

(क) स्वास्थ्य संस्थाले प्रदान गर्ने सेवाको प्रकृति अनुसारका आवश्यक गुणस्तरीय तथा प्रविधिमैत्री औजार उपकरणहरूको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।

(ख) प्रयोग गरिने औजार उपकरणहरू चालु हालतमा हुनुपर्नेछ र नियमित सरसफाई तथा मर्मत सम्भार गर्नुपर्नेछ।

(ग) औजार उपकरणहरूको निर्मलीकरणका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।

(६) स्वास्थ्य संस्था रहने स्थान तथा भवन:

(क) स्वास्थ्य संस्था स्थापना तथा सञ्चालनका लागि छनौट गरिएको स्थान त्यस्तै प्रकृतिको स्वास्थ्य संस्था रहेको स्थान भन्दा कम्तिमा एक किलोमिटर टाढा हुनुपर्नेछ। विशिष्ट प्रकृतिको बहुसेवा उपलब्ध गराउने अस्पताल, आयुर्वेद जस्ता फरक प्रकृतिका अस्पतालको हकमा र जनघनत्वको आधारमा स्वास्थ्य संस्था आवश्यक देखिएमा वा नवीकरण गरिने संस्थाको हकमा यो बन्देज लागु हुनेछैन।

(ख) अस्पताल सञ्चालनको लागि आफ्नै स्वामित्वको पर्याप्त जग्गा हुनुपर्नेछ। आफ्नो जग्गा नभएको हकमा कम्तिमा दश वर्षका लागि जग्गा भाडामा लिई सो जग्गामा पूर्वाधार निर्माण गरी सञ्चालनमा ल्याउन सक्नेछ। भाडामा लिइने भवन समेत प्रचलित भवन संहिता तथा मापदण्ड अनुरूप निर्माण गरी सञ्चालनमा ल्याउन सक्नेछ। साथै मापदण्ड पूरा भएको भवनलाई भाडामा लिएर समेत सञ्चालन गर्न सकिनेछ।

(ग) स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गरिने भवनको नक्सा डिजाइन साथै भूकम्पीय जोखिम प्रतिरोध क्षमता लगायत अन्य पूर्वाधार प्रचलित भवन संहिता तथा भवन

निर्माण मापदण्ड अनुसार निर्माण गरेको हुनुपर्नेछ। भाडामा लिइने भवन समेत प्रचलित भवन संहिता तथा मापदण्ड अनुरूप निर्माण भएको हुनुपर्नेछ।

(घ) प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) सम्बन्धी मापदण्ड प्रचलित कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनुपर्नेछ।

(७) आधारभूत पूर्वाधार:

(क) स्वास्थ्य संस्था रहने स्थान वातावरणीय प्रदूषणबाट मुक्त स्वस्थ वातावरण हुनुपर्नेछ।

(ख) स्वास्थ्य संस्था हुने स्थानमा पानी, बिजुली, पक्की बाटो यातायातको पहुँच र संचार सुविधा भएको हुनुपर्नेछ।

(ग) सेवाग्राही र अस्पताल कर्मचारीहरूले प्रयोग गर्ने सवारी साधन र एम्बुलेन्स दमकल आदि जस्ता सवारी साधनका लागि पार्किङको आवश्यक व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।

(घ) स्वास्थ्य संस्था ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका तथा अपाङ्गमैत्री हुनुपर्नेछ।

(ङ) स्वास्थ्य संस्थामा स्ट्रेचर, व्हिलचेयर तथा ट्रलीको सहज आवागमनको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ। आकस्मिक अवस्थामा बहिर्गमनद्वारको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।

(च) स्वास्थ्य संस्थाको कोठाहरू उपयुक्त भेन्टिलेशन वा वातानुकूलित यन्त्र राखिएको हुनुपर्नेछ।

(छ) प्राकृतिक प्रकोपको अवस्थामा वारूणयन्त्र आवागमनमा सहज हुने गरी भवन निर्माण भएको हुनुपर्नेछ। प्रयाप्त संख्यामा अग्नि समनयन्त्र (Fire Extinguisher) जडान भएको हुनुपर्नेछ।

(ज) स्वास्थ्य संस्थामा बिरामी र अन्य व्यक्तिहरूका लागि चौबिसै घन्टा शुद्ध पानी आपूर्ति हुनुपर्नेछ।

(झ) स्वास्थ्य संस्थाभित्र चौबिसै घण्टा विद्युत आपूर्ति हुने व्यवस्था मिलाएको हुनुपर्नेछ। लोडसेडिङको समयमा विद्युत आपूर्ति गर्न अटोमेटिक ब्याक अप सिष्टम स्थापना गरेको हुनुपर्नेछ।

(ज) बिरामीको चापको अनुपातमा पर्याप्त र सुविधाजनक हुने गरी फर्निचर सहितको प्रतिक्षालयको व्यवस्था भएको हुनु पर्नेछ।

(द) सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन:

(क) स्वास्थ्य संस्थाको नियमित सरसफाई हुनु पर्नेछ। स्वास्थ्य संस्थाको विभिन्न कक्ष वा विभागमा पर्याप्त पानी र साबुन सहितको शौचालय व्यवस्था हुनुपर्नेछ।

(ख) स्वास्थ्य संस्थामा प्रयोग हुने एप्रोन, पन्जा, टोपी, जुत्ता, तन्ना, तकिया खोल, रुमाल जस्ता लुगा कपडा धुनको लागि आवश्यक व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।

(ग) स्वास्थ्य संस्थाबाट निष्काशित फोहोरमैलाको व्यवस्थापन प्रचलित ऐन, नियम, निर्देशिका वा कार्यविधिमा तोकिए अनुसार गर्नुपर्नेछ।

(घ) स्वास्थ्य संस्थाबाट निष्काशन हुने सामान्य तथा चिकित्साजन्य फोहोरमैला प्रकृति अनुसार स्रोतमै अलग अलग छुट्याउने, संकलन, ढुवानी तथा उचित विसर्जन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(ङ) स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने सक्रमणजन्य फोहोरलाई निःसक्रमण गरेर अन्तिम व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ।

(९) विविध:

(क) स्वास्थ्य संस्थामा बिरामी भर्ना हुने भएमा वार्ड तथा अन्य उपचार दिने स्थानमा आवश्यकता अनुसार बिरामीको साथमा रहने एक जना कुरुवालाई बस्न सक्ने प्रबन्ध हुनुपर्नेछ।

(ख) स्वास्थ्य संस्थाको लागि आवश्यक लत्ता कपडा, सरसफाइ सामग्री, औजार, उपकरण तथा औषधीको न्यूनतम मौज्दात रहनुपर्नेछ र सो सामग्रीहरूको उपयुक्त भण्डारको refrigerator, ventilation, a/c, साथै निर्मलीकरण कक्ष व्यवस्था गरेको हुनुपर्नेछ।

(ग) स्वास्थ्य संस्थामा सेवाप्रदायक तथा सेवाग्राहीका लागि आवश्यक सुरक्षा प्रबन्ध भएको हुनुपर्नेछ। साथै आपत्कालीन अवस्थाको लागि तत्काल सेवा प्रदान गर्न राज्यका सुरक्षा निकायसंग समन्वय गर्ने व्यवस्था मिलाएको हुनुपर्नेछ।

- (घ) अस्पतालहरुले विपद व्यवस्थापनको कार्ययोजना बनाएको हुनुपर्नेछ र सोको एक प्रति गाउँपालिकामा अनिवार्य रूपमा बुझाउनु पर्नेछ। सो कार्यका लागि सम्पर्क व्यक्ति समेत तोकी जानकारी गाउँपालिकालाई दिनुपर्नेछ।
- (ङ) स्वास्थ्य संस्थाले प्रचलित कानूनको अधीनमा रही स्वास्थ्यकर्मी सहितको एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद-५

अस्पताल सम्बन्धी मापदण्ड

१७. अस्पताल स्थापना तथा सञ्चालनका लागि भौतिक पूर्वाधार तथा अस्पताल व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड :

(१) अस्पतालको भवन:

- (क) अस्पतालको कुल निर्माण क्षेत्रफल, प्रति शैया ५५ वर्ग मिटरका दरले हुनु पर्नेछ। उक्त क्षेत्रभित्र सोधपुछ, दर्ता कक्ष, प्रतिकक्षालय, प्रवेशद्वार सहितको हलको क्षेत्र समावेश भएको हुनुपर्नेछ। सो बाहेक भान्सा घर, लुगाधुने कोठा, जेनरेटर कक्ष, कर्मचारी आवास तथा भण्डारण कक्ष, मर्मत सम्भार कक्ष आदिका लागि थप व्यवस्था गरेको हुनुपर्नेछ।
- (ख) आपत्कालीन सेवाका लागि प्रयोग हुने सवारी साधनहरु अस्पतालको आपत्कालीन कक्ष र अन्य अत्यावश्यक ठाउँमा सहज रूपमा जान सक्ने गरी अलगगै बाटो र गेटको व्यवस्था गरेको हुनुपर्नेछ।

(२) बहिरङ्ग विभाग:

- (क) अस्पतालबाट प्रदान हुने प्रत्येक विशेषज्ञ सेवाका लागि ओ.पी.डी. कक्षको व्यवस्था मिलाएको हुनुपर्नेछ।
- (ख) अस्पतालका लागि सामान्यतया सामान्य चिकित्सा, बालरोग, सामान्य शल्यक्रिया सेवा हुनुपर्ने तथा पूर्वाधार तथा मापदण्ड पूरा गरी अन्य सेवा स्वेच्छिक रूपमा सञ्चालन गर्न सक्नेछ।
- (ग) उपलब्ध भएका चिकित्सकहरु मध्ये सेवाग्राहीले उपलब्ध भएसम्म रोजेको चिकित्सकसँग परीक्षण गर्न पाउने व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।

(घ) बहिरङ्ग विभागको प्रत्येक कोठाको क्षेत्रफल कम्तिमा १४ वर्गमिटर हुनुपर्नेछ। शौचालय, प्रतिक्षालय, विशेषज्ञको सहयोगी रहने कक्षाका लागि पर्याप्त स्थान हुनुपर्नेछ।

(३) आकस्मिक सेवा:

(क) कुल शैया क्षमताको कम्तिमा दश प्रतिशतका दरले आकस्मिक कक्षमा शैयाहरू उपलब्ध हुनु पर्नेछ।

(ख) आकस्मिक कक्ष सञ्चालन गर्दा अल्ट्रासाउन्ड, एक्सरे इमेजिङ सेवा, प्रयोगशाला, ओ.पी.डी., ओ.टि. तथा अन्य वार्डहरूमा समेत सजिलै बिरामी ल्याउन सकिने (व्हिल्चेर/ट्रली, स्ट्रेचर) गरी सञ्चालनमा ल्याएको हुनुपर्नेछ।

(ग) आकस्मिक कक्षमा प्रतिक्षालय, शौचालय, ट्रायज, चेन्जिङ रुम, गोपनीयता सुनिश्चित हुने कोठाको समेत व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।

(घ) चौबीसै घण्टा आकस्मिक सेवा दिने व्यवस्था मिलाएको हुनुपर्नेछ।

(ङ) अस्पतालमा आकस्मिक सेवाका लागि दक्ष स्वास्थ्यकर्मी चौबीसै घण्टा र चिकित्सक अनकल (On Call) मा उपलब्ध हुने व्यवस्था हुनुपर्नेछ।

(च) आकस्मिक विभागका बिरामी भर्ना गर्न, रिफर गर्ने बिरामीको रेफरल प्रक्रिया तथा बिरामी सार्ने पद्धति स्पष्ट रूपमा परिभाषित रहेको हुनुपर्नेछ।

(छ) प्रकोपजन्य रोगहरू, प्राकृतिक प्रकोप जस्ता पक्षहरूलाई विचार गरी आकस्मिक उपचार सेवाका लागि संस्थाले विपत व्यवस्थापन योजना बनाएको हुनुपर्नेछ।

(ज) आकस्मिक सेवाका काम गर्ने जनशक्ति कम्तिमा Basic Life Support (BLS)/ Primary Trauma Care(PTC)/Advance Cardic Life Support (ACLS)/ Advance Trauma Life Support (ATLS) आदि सम्बन्धी तालिम लिएको हुनुपर्नेछ।

(४) अन्तरङ्ग विभाग:

(क) अस्पतालको शैया क्षमताको आधारमा डाक्टरको ड्यूटी रुम, पेन्ट्री (दराज, न्याक, खाना राख्ने ठाउँ आदि), आइसोलेसन रुम, ट्रीटमेन्ट रुम, शौचालय आदिको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।

- (ख) शैया बीचको दुरीको सम्बन्धमा साधारण शैया (General) बीचको दुरी कम्तिमा ४ फिट हुनु पर्ने र साथै भित्ताबाट कम्तिमा एक फिटको दुरीमा शैया राख्नुपर्नेछ।
- (ग) अस्पतालमा बच्चा, सुत्केरी, अब्जर्भेसन तथा सरुवा रोग लागि छुट्टाछुट्टै वार्डको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।
- (घ) जनरल शैयाको हकमा ४ देखि ६ शैयाको अनुपातमा १ स्टाफ नर्स व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।
- (ङ) लेबर रुमको छुट्टै व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ साथै लेबर रुमका लागि छुट्टै शौचालयको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (च) अस्पतालमा शल्यक्रिया पश्चात पनि बिरामीको अवस्था स्थिर नभएसम्म उक्त शल्यक्रिया गर्ने समूह तथा सर्जन चिकित्सक र एनेस्थेसियोलोजीष्ट अस्पतालमा रहिरहनु पर्नेछ र सर्जरीको प्रकृति हेरी आवश्यक परेको खण्डमा तत्काल उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ।
- (छ) नर्सिङ ड्युटी स्टेशनबाट प्रत्येक बिरामीको प्रत्यक्ष निगरानी हुने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ। उक्त सुविधा नभएमा प्रत्येक बिरामीको शैयामा कल बेल राख्नु पर्नेछ।

(५) शल्यक्रिया कक्ष (Operation Theater)

- (क) सर्जिकल सेवा प्रदान गर्न न्यूनतम एउटा मेजर ओ.टि., र एउटा माइनर ओ.टि. र एउटा एनेस्थेसिक तयारी कक्षको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।
- (ख) अक्सिजन आपूर्तिको नियमित व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (ग) ओ.टि. वातानुकूलित गराईएको हुनुपर्नेछ।
- (घ) अत्यावश्यकिय सेवा तथा सामग्रीहरू उपलब्ध भएको हुनुपर्नेछ।
- (ङ) ओ.टि. को बाहिर बिरामी कुरुवा बस्ने व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (च) प्रत्येक मेजर ओ.टि.को लागि अपरेटिभ वार्डको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।
- (छ) विद्युत अवरुद्ध नहुने गरी पावर व्याक अप भएको हुनुपर्नेछ।

(६) एलाईड हेल्थ तथा निदानात्माक सेवा:

- (क) प्रत्येक किसिमका परीक्षणको लागि राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला नीति अनुरूपको प्रयोगशालाको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।
- (ख) प्रयोगशाला सम्बन्धी थप मापदण्ड दफा २२ अनुसार हुनेछ।
- (ग) रेडियो डाइग्नोसिस, अल्ट्रासाउन्ड, एक्सरे फिल्म लोडिङ, अनलोडिङ तथा प्रोसेसिङ लगायतका इमेजिङ सेवा कक्षहरू ओ.पी.डी., ओ.टि. तथा वार्डहरूलाई समेत सजिलै बिरामी ल्याउन लैजान सकिने (व्हिल्चेयर/ट्रली/स्ट्रेचर) गरी सञ्चालनमा ल्याएको हुनुपर्नेछ।
- (घ) रेडियोइमेजिङ सम्बन्धी थप मापदण्ड दफा २३ अनुसार हुनेछ।
- (ङ) यस्ता सेवा प्रदान गरिने कोठाहरूमा प्रतिक्षालय, चेन्जिङ रुमको समेत व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।
- (च) अस्पतालमा पोषण, खोप, आमा र बच्चाको स्वास्थ्य, परिवार नियोजन जस्ता सेवाहरूको नेपाल सरकारको नीति बमोजिम प्रबर्द्धनात्मक तथा प्रतिरोधात्मक सेवा उपलब्धताका लागि प्राथमिकता दिनुपर्नेछ।

(७) औषधी पसल (Pharmacy)

- (क) अस्पताल हाताभिन्न औषधी पसलको व्यवस्था अस्पताल फार्मेसी सेवा निर्देशिका, २०७० बमोजिम गर्नुपर्नेछ।
- (ख) चौबिसै घण्टा फार्मेसी सञ्चालनका लागि फार्मेसी विषय अध्ययन गरेको दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (ग) फार्मेसी कक्षमा औषधीको गुणस्तरमा हास नहुने गरी सुरक्षित भण्डारण गर्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्ने साथै ताप संवेदनशील औषधी तथा भ्याक्सिनको भण्डारण तोकिएको तापक्रममा भण्डारण हुनुपर्नेछ।
- (घ) उपचारमा प्रयोग गरिने लागु औषधीहरू (Narcotic Drugs) लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन बमोजिम स्वास्थ्य संस्थाले चिकित्सकको लिखित प्रेसक्रिप्सन अनुसार मात्र वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाएको हुनुपर्नेछ। साथै औषधीको आम्दानि तथा वितरणको अभिलेख राख्नुपर्नेछ।

- (ड) म्याद नाघेको औषधीहरू नियमित रूपमा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय वा विश्व स्वास्थ्य संगठनको निर्देशिका बमोजिमको विधि अपनाई नष्ट गर्नुपर्नेछ।
- (च) आकस्मिक सेवाका लागि चाहिने आवश्यक औषधीहरू चौबिसै घण्टा उपलब्ध हुने व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (छ) अस्पतालले बाह्य व्यक्ति वा संस्थालाई फार्मसी सेवा सञ्चालन गर्न दिएको अवस्थामा सो व्यक्ति वा संस्थाले पनि अस्पतालले पालना गर्नुपर्ने माथि उल्लेख भएका सम्पूर्ण शर्तहरू अनिवार्य रूपमा पालना गर्ने व्यवस्था मिलाएको हुनुपर्नेछ।
- (ज) औषधीको खुद्रा मूल्यमा छुटको व्यवस्था भएमा सबैले देख्न गरी सूचना टाँस गर्नुपर्नेछ।
- १८. औजार तथा उपकरण सम्बन्धी व्यवस्था:** (१) अस्पतालका लागि आवश्यक औजार उपकरण सम्बन्धमा देहाय बमोजिमका व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।
- (क) अस्पतालले प्रदान गर्ने सेवाको प्रकृति अनुसारका आवश्यक औजार उपकरणहरूको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (ख) अस्पतालमा प्रयोग गरिने औजार तथा उपकरणहरू गुणस्तरीय तथा प्रविधिमैत्री हुनुपर्नेछ।
- (ग) प्रयोग गरिने औजार तथा उपकरणहरू चालु हालतमा हुनुपर्ने र नियमित मर्मत सम्भारको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।
- १९. मानव संशाधन व्यवस्थापन:** (१) अस्पतालको शैया क्षमताका आधारमा देहाय बमोजिमका न्यूनतम जनशक्तिको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।
- (क) अस्पतालमा कम्तिमा २ जना चिकित्सक हुनुपर्नेछ।
- (ख) शल्यक्रिया प्रदान गर्ने कक्षमा प्रति शैया कम्तिमा एक जना शल्यचिकित्सक, एक जना एनस्थेटिक्स, एक जना इन्चार्ज, एक जना शल्यक्रिया सहायक र एक जना नर्स भएको हुनुपर्नेछ।
- (ग) जनरल कक्ष (General Ward) मा प्रति चार देखि छ शैयामा एक जना स्टाफ नर्सको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।

- (घ) इमर्जेन्सी तथा पोस्ट अपरेटिभ कक्ष (Post Operative Ward) मा प्रति दुई शैयामा एक जना नर्स भएको हुनुपर्नेछ।
- (ङ) प्रसूति कक्षको लेवर बेडमा प्रति बेड दुई एस.बि.ए. (Skill Birth Attendants) तालिम प्राप्त नर्सको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।
- (च) अस्पतालमा कम्तिमा एक जना मेडिकल रेकर्डर भएको हुनुपर्नेछ।
- (छ) अस्पतालमा चौबिसै घण्टा सेवा उपलब्ध गराउने गरी फर्मासिस्ट लगायत आवश्यक संख्यामा जनशक्तिको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (ज) अस्पतालमा कम्तिमा दुई तिहाइ पूर्णकालीन स्वास्थ्यकर्मी हुनुपर्नेछ।
- (झ) सरकारी स्वास्थ्यकर्मीहरूबाट सेवा लिनु पर्ने अवस्थामा सम्बन्धित निकायको स्वीकृति पत्र लिएको हुनुपर्नेछ।
- (ञ) हरेक स्वास्थ्यकर्मीले सम्बन्धित व्यवसायिक काउन्सिलबाट दर्ता नम्बर लिएको हुनुपर्नेछ।
- (ट) विदेशी स्वास्थ्यकर्मी वा स्वयंसेवकले सम्बन्धित मन्त्रालयको सिफारिसमा सम्बन्धित काउन्सिलबाट स्वीकृति लिएको हुनुपर्नेछ।

परिच्छेद-६

स्वास्थ्य क्लिनिक/पोलिक्लिनिक र दन्त क्लिनिक सम्बन्धी व्यवस्था

२०. स्वास्थ्य क्लिनिक/पोलिक्लिनिक सम्बन्धी मापदण्ड तथा पूर्वाधार:

- (१) कम्तिमा एक जना चिकित्सकको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (२) स्वास्थ्य जाँच गर्ने चिकित्सकले मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तिमा पनि MBBS वा सो सरहको चिकित्सा सम्बन्धी उपाधि प्राप्त गरी सम्बन्धित काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ।
- (३) विशेषज्ञ चिकित्सक सम्बन्धित विषयमा कम्तिमा स्नातकोत्तर गरी सम्बन्धित काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ।
- (४) परामर्श सेवा दिने व्यक्ति स्वास्थ्य विज्ञानमा प्रमाणपत्र तह उत्तीर्ण गरी परामर्श सेवा तालिम प्राप्त हुनुपर्नेछ। स्वास्थ्य क्लिनिकबाट प्रदान गरिने सेवाका आधारमा फुलटाइम र पार्टटाइम कर्मचारीको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।

- (५) स्वास्थ्य क्लिनिकमा रेडियोलोजी इमेजिङ सेवा, प्रयोगशाला तथा औषधी उपचार सेवा सञ्चालन गर्नु परेमा छुट्टाछुट्टै सेवा सम्बन्धी निर्धारित पूर्वाधार पूरा गर्नुपर्नेछ।
- (६) स्वास्थ्य क्लिनिक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालनका लागि देहाय बमोजिमका भौतिक सुविधा हुनुपर्नेछ।
- (क) बिरामीको जाँच गर्न भेन्टीलेशन भएको वा वातानुकूलित कोठा सेवा अनुसारको छुट्टाछुट्टै (कम्तिमा १४ वर्ग मिटरका) हुनुपर्नेछ।
- (ख) बिरामी बस्ने ठाउँ (कुर्ने ठाउँ), बिरामी जाँच्ने बेडलगायत टेबुल कुर्सीको आवश्यक प्रबन्ध हुनुपर्नेछ।
- (ग) स्वास्थ्य शिक्षा सम्बन्धी सूचनामूलक पोस्टर तथा अन्य सामग्रीको उचित व्यवस्थापन गरिएको हुनुपर्नेछ।
- (७) आधारभूत उपकरणहरू जस्तै थर्मोमिटर, स्टेथोस्कोप, ब्लड प्रेसर जाँच्ने मेशिन, तौल लिने मेशिन, उचाई नाप्ने मेशिन, टंग डिप्रेसर, आँखा, नाक, कान जाँच्ने सेट, प्रोटोस्कोप, टर्च लाईट साथै व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री जस्तै पन्जा, मास्क, एप्रोन लगायतका सामग्रीको उचित व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (८) स्वास्थ्य सेवा र विषय अनुसारका आवश्यक औजार तथा उपकरणहरूको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।
- (९) बिरामीको सम्पूर्ण विवरण राख्नको लागि कम्प्युटर वा रजिस्टरको प्रयोग गर्नुपर्नेछ।
- (१०) क्लिनिकमा प्रयोग हुने सम्पूर्ण औजारहरूको अनिवार्य निर्मलीकरणको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।
- (११) क्लिनिकमा काम गर्ने सम्पूर्ण कर्मचारीको शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि साथै प्राविधिक कर्मचारीको सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि राख्नुपर्नेछ।
- (१२) नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाबाट तोकिएको एकीकृत स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको ढाँचा अनुसार नियमित रूपमा मासिक प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पठाउनु पर्नेछ।

- (१३) निरन्तर विद्युत आपूर्तिको व्यवस्था मिलाईएको हुनुपर्नेछ।
- (१४) स्वच्छ खानेपानी र शौचालयको उचित व्यवस्था मिलाईएको हुनुपर्नेछ।
- (१५) सेवाशुल्क र आयकर प्रमाण पत्र, दर्ता प्रमाण पत्र सबैले देखे ठाउँमा राख्नु पर्नेछ।
- (१६) फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ।

२१. दन्त क्लिनिक सम्बन्धी पूर्वाधार मापदण्ड:

Dental Clinic

The aim of the clinic is to provide general dental service in a clean and hygienic environment. Any graduate dental surgeons having permanent registration from NMC can open dental clinic. The dental clinic should have minimum following facilities.

(a) Infrastructure

- Reception
- Waiting
- Clinic
- Toilet
- Cleaning and Sterilization area

(b) Equipment

- Electric Dental Chair with Halogen light spittoon and water supply
- High Vacuum Suction
- Micromotor or Air motor
- Air motor Handpiece
- Light cure unit
- Ultrasonic Scaler Unit/ PISO Scaler
- Oil free Medical Grade Compressor
- IOPA-X-Ray
- X-ray viewer
- Autoclave/Hot air oven
- Needle destroyer with cutter
- Generator

परिच्छेद: ७

प्रयोगशाला सेवा सम्बन्धी व्यवस्था

२२. प्रयोगशाला सेवा: (१) प्रयोगशाला सञ्चालन सम्बन्धी न्यूनतम मापदण्ड, स्तर विभाजन र जनशक्ति स्वास्थ्य प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालन मापदण्ड निर्देशिका, २०७३ साथै राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाको कार्यविधि बमोजिम हुनेछ।
- (२) प्रयोगशालामा काम गर्ने जनशक्तिले विषयसंग सम्बन्धित स्वास्थ्य परिषदमा अनिवार्य रूपमा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ र आफ्नो नाम, शैक्षिक योग्यता एवं परिषद्को दर्ता नम्बर उल्लेखित स्टाफ वा प्रिन्टको प्रयोग रिपोर्टिङमा अनिवार्य रूपमा उल्लेख गरेको हुनुपर्नेछ।
- (३) प्रयोगशालामा दिइएको सेवाको विवरण, सेवाग्राही संख्या उल्लेख गरी प्रतिवेदन प्रत्येक महिना गाउँपालिकामा पेश गर्नुपर्नेछ।

परिच्छेद-८

रेडियोइमेजिङ सेवा सम्बन्धित व्यवस्था

२३. रेडियोइमेजिङ सेवा रेडियोइमेजिङ सेवा सञ्चालनका लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा शर्त:
- (१) रेडियोइमेजिङ सेवा सञ्चालनका लागि देहाय बमोजिमका प्रविधिहरू मध्ये कम्तिमा कुनै एक समावेश गरिएको हुनुपर्नेछ।
- (क) X-Ray (300MA:DD) (ख) Ultrasonogram(USG) (ग) CT Scan
- (२) रेडियोलोजी डायग्नोष्टिक तथा इमेजिङ सेवाबाट पर्ने विकिरणका दुष्प्रभावलाई कम गर्नका लागि उक्त सेवा सञ्चालन गर्न अनुमति दिँदा वा सिफारिस गर्दा देहाय बमोजिमको मापदण्डलाई आधार मानिनेछ।
- (क) एक्सरेका लागि आवश्यक व्यवस्था: (१) एउटा एक्सरे मेसिनका लागि कम्तिमा २२५ स्क्वायर फिटको कोठा हुनुपर्नेछ।
- (३) एक्सरे गर्ने कोठाका Wall Thickness ९ Inch With Plaster of Paris वा ६ Inch With २० mm Lead Barrier वा २.० एम एम Lead Thickness

हुनुपर्नेछ। साथै झ्याल, ढोका तथा भित्ताबाट विकिरणको चुहावट हुन नसक्ने गरी आवश्यक व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।

- (४) एक्सरे सेवा प्रदान गर्ने व्यक्तिका लागि एक्सरे कोठा भित्र ०.५ mm को एप्रोन तथा र Radiation Protective Measures को व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (५) Radiology मा कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि Radiation Dose Monitor उपलब्ध हुनुपर्नेछ र सोको नियमितमा Radiation Survey Monitor गर्नुपर्नेछ।
- (६) Eye, Gonadal, Thyroid Gland आदिका Protection को लागि Lead glass/gloves/leadapron को व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (७) X-ray एक्सपोज गर्ने कोठा डार्क र प्रतीक्षा गर्ने कक्ष छुट्टाछुट्टै हुनुपर्नेछ।
- (८) Radiology विभागमा सर्वसाधारणका पहुँच पुग्ने (Exposure) ठाँउमा X-ray विकिरणले स्वास्थ्यमा खराब असर पर्न सक्छ भन्ने बारे सूचना गर्नुपर्नेछ। साथै सूचनामा गर्भवती महिला तथा बालबालिकालाई अनावश्यक विकिरणबाट बच्न अनुरोध गर्ने समेत गरेको हुनुपर्नेछ।
- (ख) रेडियोलोजी सेवाका लागि आवश्यक जनशक्ति: (१) रेडियोलोजी सेवाका लागि सेवाको तह अनुसार आवश्यक जनशक्ति देहाय बमोजिम हुनुपर्नेछ।
  - (क) रेडियोलोजिस्ट
  - (ख) रेडियोग्राफिक अधिकृत (रेडियोग्राफिक टेक्नोलोजिस्ट)
  - (ग) रेडियोग्राफर: मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट रेडियोग्राफी विषयका प्रमाणपत्र तह उत्तीर्ण गरेको हुनुपर्नेछ।
- (२) स्वास्थ्य संस्थाले उपलब्ध गराउने सेवाको प्रकार अनुसार जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ।
  - (ग) Radiation Measurement and Protection: Radiation Measurement and Protection सम्बन्धी व्यवस्था विश्व स्वास्थ्य सङ्गठनका मापदण्ड अनुसार हुनुपर्नेछ। कुनै काम गर्ने व्यक्तिमा radiation sf dose 20 Mili Sievert per year (WHO) को सन् २००२ को मापदण्ड अनुसार देखिएमा सम्बन्धित संस्थाले क्षतिपूर्ति व्यहोर्नु पर्नेछ।

(घ) Ultrasonogram (USG): Ultrasonogram (USG) को प्रयोग सम्बन्धमा:

(१) USG सेवा लिन आउनेका लागि आकस्मिक सेवा प्रदान गर्न स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।

परिच्छेद-९

आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा सम्बन्धी स्वास्थ्य संस्थाहरूका मापदण्ड

२४. आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा अस्पतालहरूको गुणस्तर तथा पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड:

(१) आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा सेवा प्रदान गर्ने अस्पतालले देहाय बमोजिमका व्यवस्था तथा मापदण्डको पालना गर्नुपर्नेछ।

क्र.स.	विवरण	आयुर्वेद अस्पताल	होमियोप्याथी अस्पताल	प्राकृतिक चिकित्सा अस्पताल	एक्युपन्चर/एकुप्रेसर अस्पताल
१.	भौतिक पूर्वाधार: अस्पताल भवन आफ्नो वा भाडामा, पार्किङस्थल, खुल्ला जग्गा, अस्पताल प्रवेशमार्ग र निकासको छुट्टाछुट्टै व्यवस्था, यातायातको सुविधा, प्रतिकक्षालय, सोधपुक्ष कक्ष आदि आवश्यकता अनुसार उपलब्ध भएको	हुनुपर्ने	हुनुपर्ने	हुनुपर्ने	हुनुपर्ने
२.	सेवा: बहिरङ्ग सेवा, अन्तरङ्ग सेवा				
३.	जनशक्ति				
	विशेषज्ञ चिकित्सक (सम्बन्धित विषयमा स्नातकोत्तर वा सो सरह उपाधि प्राप्त)	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
	चिकित्सक	२ जना	२ जना	२ जना	२ जना

	प्रमाणपत्र तह सरहको सम्बन्धित स्वास्थ्यकर्मी विषयको	३ जना	३ जना	३ जना	३ जना
	पन्चकर्म सहायक	आवश्यकता अनुसार	लागु नहुने	लागु नहुने	लागु नहुने
	अभ्यंगकर्ता	आवश्यकता अनुसार	लागु नहुने	लागु नहुने	लागु नहुने
	मेट्रोन/सिस्टर	१ जना	१ जना	१ जना	१ जना
	स्टाफ नर्स	२ जना	२ जना	२ जना	२ जना
	अ.न.मि.	२ जना	२ जना	२ जना	२ जना
	मेडिकल रेकर्डर	१ जना	१ जना	१ जना	१ जना
	प्रशासन/लेखा कर्मचारी	१ जना	१ जना	१ जना	१ जना
	कार्यालय सहयोगी	४ जना	४ जना	४ जना	४ जना
	कुचिकार	२ जना	२ जना	२ जना	२ जना
	माली	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
	ड्राइभर	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
	सुरक्षा गार्ड	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
४.	उपकरण				
	अस्पतालको सेवाका लागि आधारभूत औजार उपकरण (जस्तै थर्मोमिटर, वि.पी.सेट, अक्सिमिटर, तौल लिने मेशीन, टर्चलाईट, अटोक्लेभ, इएनटि सेट आदि) जनरल अस्पताल सरह हुनुपर्ने	√	√	√	√

	अस्पतालले उपलब्ध गराउने सेवा अनुसार आवश्यक पर्ने न्युनतम उपकरणको व्यवस्था हुनुपर्ने				
	सम्पूर्ण शरीरका वाष्पस्नान यन्त्र, स्थानीय वाष्पस्नान यन्त्र, कटीस्नान टव, रिद्धस्नान टव, एनिमा (Enema) विभिन्न प्रकारका पट्टिहरू (चिसा पट्टि), सेकका यन्त्रहरू, माटो चिकित्सामा प्रयोग हुने सामग्री			हुनुपर्ने	
	एक्युपञ्चर निडिल, माक्स स्टिक, कपिड लगायत सेवाका लागि आवश्यक सामग्री				हुनुपर्ने
५.	अन्तरङ्ग सेवा (Indoor)				
	वार्ड: पुरुष कोठा १० * १२ स्क्वायर फिट	२	२	२	२
	महिला कोठा १० * १२ स्क्वायर फीट	२	२	२	२
	शौचालय (पुरुष तथा महिलाका लागि छुट्टाछुट्टै)	४	४	४	४
	wheelchair/स्ट्रेचर/ट्रली	१/१	१/१	१/१	१/१
	लकर/फाइल क्याबिनेट	√	√	√	√
	चिकित्सक कक्ष	१	१	१	१
	नर्स ड्युटी रूम	१	१	१	१
६.	औषधी स्टोरका पूर्वाधार				
	भेन्टीलेशनयुक्त कोठा	१	१	१	१
	बिरामी पुर्जा दर्ता गर्ने कक्ष	१	१	१	१

	औषधी बनाउने टेबल कुर्सी	१	१	१	१
	बिरामीका लागि सोधपुछ तथा सहयोग कक्ष	१	१	१	१
७.	बहिरङ्ग विभाग (OPD)				
	बिरामी दर्ता कक्ष	१	१	१	१
	बिरामी जाँच्ने कोठा	२	२	२	२
	लेखा प्रशासन कक्ष	१	१	१	१
८.	आकस्मिक सेवा सुविधा				
	अक्सिजन सेट	२ सेट	२ सेट	२ सेट	२ सेट
	आकस्मिक सेवामा आवश्यक अन्य उपकरण विशेषज्ञ सेवाका हकमा सोही अनुसारका जनशक्ति कक्ष र आवश्यक उपकरण हुनुपर्ने	हरेकका २/२ सेट आवश्यकता अनुसार	हरेकका २/२ सेट आवश्यकता अनुसार	हरेकका २/२ सेट आवश्यकता अनुसार	हरेकका २/२ सेट आवश्यकता अनुसार
९.	प्रयोगशाला कोठा	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार	माटो पानी आदि गुणस्तर जाँच गर्ने कोठा	सेवा अनुसार
१०.	मनोपरामर्श एंव जीवनशैली कोठा	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार
११.	योगासन, प्राणायाम, ध्यान आदिका लागि कक्ष (१६ * ३२)	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार
१२.	पूर्वकर्म सेवा (प्रत्येक सेवाका लागि अलग अलग कक्ष हुनुपर्ने)	आवश्यकता अनुसार	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार
१३.	पन्चकर्म सेवा (५ वटा सेवाका लागि अलग अलग कक्ष हुनुपर्ने)	आवश्यकता अनुसार	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार
१४.	उपचार सेवाका कोठा (जल चिकित्सा, माटो चिकित्सा,	सेवा अनुसार	सेवा अनुसार	प्रत्येक सेवाका लागि अलग	सेवा अनुसार

	सय किरण चिकित्सा, चुम्बक चिकित्सा, मालिस एंव अन्य प्राकृतिक चिकित्सा सेवाका लागि)			अलग कक्ष	
१५.	विविध				
	फिजियोथेरापी कक्ष र सामग्री	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
	भान्साघर तथा भोजनालय (चिकित्सकको सिफारिश अनुसारको भोजन दिन सक्ने)	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
	फलफुल सहित स्वच्छ वातावरण र औषधीयुक्त हर्बेरियम	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार

- (२) उपदफा १ मा लेखिएको बाहेक वा स्पष्ट नभएको हकमा आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा अस्पतालहरूले जनरल अस्पताल सरहको मापदण्ड पूरा गरेको हुनुपर्नेछ।
- (३) अस्पतालमा कार्यरत जनशक्ति मध्ये कम्तिमा दुई तिहाइ संख्या पूर्णकालीन कर्मचारी हुनुपर्नेछ साथै उक्त प्रतिशत तोकिएको पद अनुसार छुट्टाछुट्टै लागु हुनेछ।
- (४) अस्पतालले प्रयोगशाला, रेडियोइमेजिङ सेवा वा अन्य सेवा प्रदान गर्ने भएमा सम्बन्धित विषयका जनशक्ति र सामग्री सम्बन्धी भौतिक पूर्वाधार, औजार उपकरण सम्बन्धी छुट्टाछुट्टै मापदण्ड पूरा गर्नुपर्नेछ।

२५. आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य क्लिनिक सम्बन्धी मापदण्ड तथा पूर्वाधार:

- (१) आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य क्लिनिकले देहाय बमोजिमका मापदण्ड तथा पूर्वाधार पूरा गर्नु पर्नेछ।

क्र.स.	विवरण	आयुर्वेद क्लिनिक	होमियोप्याथी क्लिनिक	एक्युपंचर/एक्युप्रेसर क्लिनिक
१.	भौतिक पूर्वाधार			
	बिरामी जाँच गर्न भेन्टिलेसन भएको वा वातानुकूलित कोठा सेवा अनुसारको छुट्टाछुट्टै	√	√	√

	(कम्तिमा १४ वर्ग मिटरका)			
	बिरामी बस्ने ठाउँ (कुर्ने ठाउँ), बिरामी जाँच्ने बेड लगायत टेबल कुर्सीको आवश्यक प्रबन्ध	√	√	√
	स्वास्थ्य शिक्षा सम्बन्धी सूचनामुलक पोस्टर तथा अन्य सामग्रीको उचित व्यवस्थापन गरिएको	√	√	√
२.	जनशक्ति			
	चिकित्सक (मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तिमा पनि स्नातक सरहको चिकित्सा सम्बन्धी उपाधि प्राप्त गरी सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएको हुनुपर्ने)	१ जना	१ जना	१ जना
	कविराज/वैध वा सो सरहको कर्मचारी (परामर्श सेवाका लागि)	१ जना	१ जना	१ जना
	सहयोगी कर्मचारी	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार
३.	उपकरण			
	थर्मोमिटर, स्टेथोस्कोप, ब्लड प्रेशर जाँच्ने मेशिन, तौल लिने मेशिन, उचाई नाप्ने मेशिन, टंग डीप्रेसर, आँखा, नाक, कान जाँच्ने सेट, प्रोक्टोस्कोप, टर्च लाईट साथै व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री जस्तै पन्जा, मास्क, एप्रोन लगायतका सामग्री उपलब्धता	हुनुपर्ने	हुनुपर्ने	हुनुपर्ने
	स्वास्थ्य सेवा र विशेषता अनुसारका आवश्यक औजार तथा उपकरणहरुको व्यवस्था	हुनुपर्ने	हुनुपर्ने	हुनुपर्ने
४.	अभिलेख प्रतिवेदन			
	कम्प्युटर वा रजिस्टर मार्फत सेवाको विवरणको अभिलेख तथा प्रतिवेदनको व्यवस्था	हुनुपर्ने	हुनुपर्ने	हुनुपर्ने

(२) आयुर्वेद पूर्वकर्म पन्चकर्म सेवा प्रदान गर्ने क्लिनिकले देहाय बमोजिमका मापदण्ड तथा पूर्वाधार पूरा गर्नुपर्नेछ

क्र.स.	विवरण	मापदण्ड	कैफियत
१.	भौतिक पूर्वाधार		
	बिरामीको जाँच गर्न भेन्टिलेशन भएको वा वातानुकूलित कोठा सेवा अनुसारको छुट्टाछुट्टै (कम्तिमा १४ वर्ग मिटरको)	√	
	बिरामी बस्ने ठाउँ (कुर्ने ठाउँ) बिरामी जाँच्ने बेड लगायत टेबुल कुर्सीको आवश्यक प्रबन्ध	√	
	अभ्यंग, स्वेदन, स्नान, वमन, विरेचन, शिरोविरेचन, बस्ति आदि उपचार कक्षहरू	सेवा अनुसार छुट्टाछुट्टै	
	औषधी निर्माण कक्ष	१	
२.	जनशक्ति		
	चिकित्सक (मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तिमा पनि स्नातक सरहको चिकित्सा सम्बन्धी उपाधि प्राप्त गरि सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएको हुनु पर्ने)	१ जना	
	पन्चकर्म चिकित्सा सहायक: आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीमा प्रमाणपत्र तह वा आयुर्वेद स्वास्थ्य सहायक तह उत्तीर्ण गरि न्यूनतम ३ महिनाको पन्चकर्म तालिम प्राप्त गरेको हुनुपर्नेछ।	१ जना	
	पन्चकर्म सह-सहायक कम्तिमा एस.एल.सी. उत्तीर्ण गरी आयुर्वेद चिकित्सकका मातहतमा रही सो सम्बन्धी आवश्यक कर्महरूको तालिम सहितको २ वर्षको अनुभव प्राप्त गरेको	१ जना	
	अभ्यंगकर्ता: कम्तिमा एस.एल.सी. उत्तीर्ण गरी २ वर्ष सम्म आयुर्वेद चिकित्सकका मातहतमा बसी अभ्यंगकर्ताका रूपमा अनुभव प्राप्त गरेका	१ जना	
	सहयोगी कर्मचारी	आवश्यकता अनुसार	

३	उपकरण		
	थर्मोमिटर, स्टेथोस्कोप, ब्लड प्रेशर जाँच्ने मेशिन, तौल लिने मेशिन, उचाई नाप्ने मेशिन, टंग डिप्रेसर, आँखा, नाक, कान, जाँच्ने सेट, प्रोटोस्कोप, टर्च लाईट साथै व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री जस्तै पन्जा, मास्क, एप्रोन लगायतका सामग्री उपलब्धता	हुनुपर्ने	
	स्वास्थ्य सेवा र विशेषज्ञता अनुसारका आवश्यक औजार तथा उपकरणहरूको व्यवस्था	हुनुपर्ने	
	अभ्यंग टेबुल, सर्वाङ्ग स्वेदन बक्स, नाडी स्वेदन यन्त्र, बस्ती यन्त्र सेट, वमन टेबुल सहितको वमन कक्ष, शौचालय सलंगन रहेका विरेचन कक्ष, विरेचन कुर्सी, नस्य कुर्सी, शिरोधारा टेबुल सहित सेट, शिरो बस्ती सेट, जान बस्ती, कटी बस्ती आदि सेट, स्वेदन टब, अवगाह स्वेदन टब आदि	सेवा अनुसार	
४.	अभिलेख प्रतिवेदन		
	कम्प्युटर वा रजिस्टर मार्फत सेवाको विवरणको अभिलेख तथा प्रतिवेदनको व्यवस्था	हुनुपर्ने	

- (३) उपदफा (१) वा (२) मा लेखिएको बाहेक वा स्पष्ट नभएको हकमा आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा प्रदान गर्ने क्लिनिकहरूले स्वास्थ्य क्लिनिक सरहको मापदण्ड पूरा गरेको हुनु पर्नेछ।
- (४) आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा क्लिनिकमा रेडियोइमेजिंग सेवा, प्रयोगशाला तथा औषधी उपचार सेवा सञ्चालन गर्नु परेमा छुट्टाछुट्टै सेवा सम्बन्धी निर्धारित पूर्वाधार पूरा गर्नुपर्नेछ।
- (५) यस कार्यविधिमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि पन्चकर्मका प्रधानकर्म सञ्चालनका लागि अन्तरङ्ग सेवा सञ्चालन स्वीकृत अनिवार्य हुनेछ।

परिच्छेद-१०

अन्य स्वास्थ्य प्रदायक संस्थाको गुणस्तर तथा पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड

२६. फिजियोथेरापी तथा पूनर्स्थापना केन्द्रको मापदण्ड तथा पूर्वाधार

क्र.स.	विवरण	मापदण्ड
१.	भौतिक पूर्वाधारहरू अस्पताल भवन आपनो वा भाडामा, पार्किङ स्थल, खुल्ला जग्गा, अस्पताल प्रवेशमार्ग र निकासको छुट्टाछुट्टै व्यवस्था यातायातको सुविधा, प्रतिकालय, सोधपुछ कक्ष आदि आवश्यकता अनुसार उपलब्ध भएको ।	हुनुपर्ने
२.	सेवा: बहिरङ्ग सेवा , अन्तरङ्ग सेवा	
३.	जनशक्ति	
	विशेषज्ञ चिकित्सक (सम्बन्धित विषयमा स्नातकोतर वा सो सरह उपाधि प्राप्त)	आवश्यकता अनुसार
	चिकित्सक	१ जना
	फिजियोथेरापीष्ट	१ जना
	फिजियोथेरापीमा प्रमाणपत्र तह वा सो सरहको सम्बन्धित विषयको स्वास्थ्यकर्मी	२ जना
	स्पीच थेरापी	सेवा अनुसार
	अकुपेशन थेरापीष्ट	सेवा अनुसार
	डायटिशियन	सेवा अनुसार
	स्टाफ नर्स	आवश्यकता अनुसार
	अ.न.मी.	आवश्यकता अनुसार
	ल्याव टेक्निसियन/असिस्टेन्ट	आवश्यकता अनुसार
	रेडियोग्राफर/सहायक रेडियोग्राफर	आवश्यकता अनुसार

	प्रशासन/लेखा	१ जना
	कार्यालय सहयोगी	३ जना
	कुचिकार	२ जना
४.	उपकरण	
	अस्पतालको सेवाका लागि आधारभूत औजार उपकरण जनरल अस्पताल सरह आवश्यक हुने ।	
	Traction unit, IFT (Interferential treatment), Ultrasound (treatment) Unit, TENS (Transcutaneous nerve stimulation), Muscle stimulation, Parallel bar, Quadriceps table, Therabands, Heel exercise, CPM machine Knee, CPM machine elbow, physio hall, moist heat unit, wax unit, foot step. shoulder wheel, pulley set, static cycle, weight cuffs, dumbbell set, short wave diathermy, tit table, (electronic), microwave diathermy, cryotherapy unit, hand exercise table, mobilization table bed, ergometer, shockwave therapy, multi-gym exercise set लगायत सामग्री	सेवा अनुसार
५.	अन्तरङ्ग सेवा (indoor)	
	वार्ड: पुरुष कोठा १०*२० स्क्वायर फिट	१
	महिला कोठा १०*२० स्क्वायर फिट	१
	चिकित्सा कोठा १०*१० स्क्वायर फिट	१
	शौचालय (पुरुष तथा महिलाका लागि छुट्टाछुट्टै)	१
	wheelchair/स्ट्रेचर/ट्रली	आवश्यकता अनुसार
	चाट/लकर/फाइल कविनेट	आवश्यकता अनुसार
	चिकित्सक कक्ष	१
	नर्स ड्युटी रूम १०*१५ स्क्वायर फिट	१
६ .	औषधी स्टोर	
	भेन्टिलेसनयुक्त १०*१२ कोठा स्क्वायर फिट	१
	बिरामी पुर्जा दर्ता गर्ने कक्ष	१

	औषधी बनाउने टेबल कुर्सी	१
	बिरामीको लागि सोधपुछ तथा सहयोग कक्ष	१
७.	बहिरङ्ग विभाग (OPD)	
	बिरामी दर्ता कक्ष	१
	बिरामी जाँच्ने कोठा	१
८.	आकस्मिक सेवा सुविधा	
	अक्सिजन सेट	२ सेट
	आकस्मिक सेवामा आवश्यक अन्य उपकरण विशेषज्ञ सेवाका हकमा सोही अनुसारका जनशक्ति कक्ष र आवश्यक उपकरण हुनु पर्ने	हरेकका २/२ सेट आवश्यकता अनुसार

(२) उपदफा १ मा लेखिएका बाहेक वा स्पष्ट नभएको हकमा फिजियोथेरापी अस्पतालहरूले जनरल अस्पताल सरहको मापदण्ड पूरा गरेको हुनुपर्नेछ।

(३) फिजियोथेरापी अस्पतालले प्रयोगशाला, रेडियोइमेजिङ सेवा वा अन्य सेवा प्रदान गर्ने भएमा सम्बन्धित विषयका जनशक्ति र सामग्री भौतिक पूर्वाधार, औजार उपकरण सम्बन्धी छुट्टाछुट्टै मापदण्ड पूरा गर्नुपर्नेछ।

२७. पोषण केन्द्र र घरैमा दिने स्वास्थ्य सेवा:

(१) पोषण केन्द्रमा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्दा बिरामीलाई भर्ना गर्ने भएमा देहाय बमोजिमको मापदण्ड पालना गर्नुपर्नेछ। बहिरङ्ग सेवा मार्फत उपचार र परामर्श सेवा प्रदान गर्दा स्वास्थ्य क्लिनिक सरहको मापदण्ड पूरा गरेको हुनु पर्नेछ।

क्र.स.	विवरण	मापदण्ड
१.	भौतिक पूर्वाधारहरू अस्पताल भवन आपनो वा भाडामा, पार्किङ स्थल, खुल्ला जग्गा, अस्पताल प्रवेशमार्ग र निकासको छुट्टाछुट्टै व्यवस्था यातायातको सुविधा, प्रतिक्षालय, सोधपुछ कक्ष आदि आवश्यकता अनुसार उपलब्ध भएको।	हुनुपर्ने
२.	सेवा	आवश्यकता अनुसार
३.	जनशक्ति	

	विशेषज्ञ चिकित्सक (सम्बन्धित विषयमा स्नातकोतर वा सो सरह उपाधि प्राप्त)	आवश्यकता अनुसार
	चिकित्सक	२ जना
	प्रमाणपत्र तह वा सो सरहको सम्बन्धित विषयको स्वास्थ्यकर्मी	२ जना
	स्टाफ नर्स	१ जना
	अ.न.मी.	३ जना
	ल्याब टेक्निसियन/असिस्टेन्ट	आवश्यकता अनुसार
	रेडियोग्राफर/सहायक रेडियोग्राफर	आवश्यकता अनुसार
	प्रशासन/लेखा	१ जना
	कार्यालय सहयोगी	३ जना
	कुचिकार	२ जना
४.	उपकरण	
	अस्पतालको सेवाका लागि आधारभूत औजार उपकरण जनरल अस्पताल सरह आवश्यक हुने।	
	सेवा अनुसारको विशेष उपकरणको व्यवस्थापन हुनुपर्नेछ।	
५.	अन्तरङ्ग सेवा (indoor)	
	वार्ड: पुरुष कोठा १०*२० स्क्वायर फिट	१
	महिला कोठा १०*२० स्क्वायर फिट	१
	चिकित्सा कोठा १०*१० स्क्वायर फिट	१
	शौचालय (पुरुष तथा महिलाका लागि छुट्टाछुट्टै)	१
	wheelchair/स्ट्रेचर/ट्रली	आवश्यकता अनुसार
	चाट/लकर/फाइल कबिनेट	आवश्यकता अनुसार
	चिकित्सक कक्ष	१

	नर्स ड्युटी रूम १०*१५ स्क्वायर फिट	१
६.	औषधी स्टोर	
	भेन्टिलेसनयुक्त १०*१२ कोठा स्क्वायर फिट	१
	बिरामी पुर्जा दर्ता गर्ने कक्ष	१
	औषधी बनाउने टेबल कुर्सी	१
	बिरामीको लागि सोधपुक्ष तथा सहयोग कक्ष	१
७.	बहिरङ्ग विभाग (OPD)	
	बिरामी दर्ता कक्ष	१
	बिरामी जाँच्ने कोठा	२
८.	आकस्मिक सेवा सुविधा	
	अक्सिजन सेट	२ सेट
	आकस्मिक सेवामा आवश्यक अन्य उपकरण विशेषज्ञ सेवाका हकमा सोही अनुसारका जनशक्ति कक्ष र आवश्यक उपकरण हुनु पर्ने	हरेकका २/२ सेट आवश्यकता अनुसार

- (२) घरैमा दिइने स्वास्थ्य सेवाको हकमा सेवा अनुसारको प्रचलित पूर्वाधार र मापदण्डहरू पूरा गरेको हुनुपर्नेछ। साथै उपयुक्त प्रेषण प्रणालीको व्यवस्थापन हुनु पर्नेछ।
- (३) उपदफा १ मा लेखिएको बाहेक वा स्पष्ट नभएका हकमा पोषण केन्द्रहरूको जनरल अस्पताल सरहको मापदण्ड पूरा गरेको हुनुपर्नेछ।
- (४) पोषण केन्द्रले प्रयोगशाला, रेडियोइमेजिङ सेवा वा अन्य सेवा प्रदान गर्ने भएमा सम्बन्धित विषयका जनशक्ति र सामग्री सम्बन्धी भौतिक पूर्वाधार, औजार उपकरण सम्बन्धी छुट्टाछुट्टै मापदण्ड पूरा गर्नुपर्नेछ।

परिच्छेद-११

फार्मसी/औषधी पसल सम्बन्धी स्वास्थ्य संस्थाहरुको मापदण्ड

२८. फार्मसी/औषधी पसल सम्बन्धी मापदण्ड तथा पूर्वाधार:

- (१) कुनै पनि मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट कम्तिमा प्रमाणपत्र तह (D.Pharma) वा सोभन्दा माथिको उपाधि प्राप्त तथा नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त निकायद्वारा ओरेन्टेसन तालिम प्राप्त व्यवसायी सम्बन्धित काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ।
- (२) नेपाल सरकारका औषधी व्यवस्था विभागमा दर्ता भएका तथा अन्य नै निकायमा दर्ता भै नेपालमा विक्री वितरण गर्नका लागि अनुमति प्राप्त औषधी तथा औषधीजन्य सामाग्रीहरु मात्र विक्री वितरण गर्नु पर्नेछ।
- (३) फार्मसी/औषधी पसलबाट औषधी भण्डार तथा विक्री वितरण गर्दा औषधी व्यवस्था विभागले निर्धारण गरेका शर्तहरु पूरा गरेको हुनुपर्नेछ।
- (४) फार्मसी/औषधी पसल सेवा सञ्चालनका लागि देहाय बमोजिमको भौतिक पूर्वाधार हुनुपर्नेछ।
  - (क) सफा र उज्यालो कोठा,
  - (ख) बिरामी बस्ने ठाउँ,
  - (ग) शौचालयको व्यवस्था (अपाङ्गमैत्री सहित)
  - (घ) औषधी उपकरण भण्डारका लागि आवश्यक व्यवस्थापन,
  - (ङ) परामर्श कक्ष,
  - (च) स्वास्थ्य शिक्षा सम्बन्धी सूचनामुलक पोस्टर तथा अन्य सामाग्रीहरु,
- (५) फार्मसी/औषधी पसल/सञ्चालन गर्ने कर्मचारीको सम्पूर्ण शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र, प्रतिलिपि, परिषद दर्ता भएको प्रमाणपत्र प्रतिलिपि, आयकर प्रमाणपत्र, औषधी पसल सञ्चालन अनुमति पत्रको प्रतिलिपि सबैले देखे ठाउँमा राख्नुपर्नेछ।
- (६) औषधी तथा औषधीजन्य सामाग्रीहरु विक्री वितरण गर्न दर्तावाला सम्बन्धित व्यक्तिले नै गरेको हुनुपर्नेछ।
- (७) फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन गरेको हुनुपर्नेछ।

परिच्छेद-१२

अभिलेख तथा प्रतिवेदन सम्बन्धी व्यवस्था

२९. अभिलेख तथा प्रतिवेदन:

- (१) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले प्रदान गरेका सेवाहरु गाउँपालिकाबाट प्राप्त एकीकृत स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली अनुसार अभिलेख राख्नु पर्नेछ । तोकिएको समयमा आफूले प्रदान गरेको सेवाको प्रतिवेदन एकीकृत स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको ढाँचामा अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ । यसरी तोकिए बमोजिमको अभिलेख नराख्ने र प्रतिवेदन पेश नगर्ने स्वास्थ्य संस्थालाई गाउँपालिकाले सचेत गराउनुको साथै अनुमति खारेज गर्न समेत सक्नेछ ।
- (२) सूचना व्यवस्थापन गर्ने कर्मचारीलाई एकीकृत स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था स्वास्थ्य संस्थाले नै मिलाउनुपर्नेछ ।
- (३) स्वास्थ्य संस्थाले सेवा प्रदान गरेका बिरामीहरुको रोगको विवरण ICD coding गरी प्रतिवेदन गर्नुपर्नेछ ।
- (४) स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो संस्थामा भएको जन्म तथा मृत्युको घटना विवरण प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएको ढाँचामा स्थानीय पञ्जिकाधिकारीलाई मासिक रूपमा दिनुपर्नेछ ।
- (५) स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो संस्थामा नेपाल सरकारले तोकेको Notifiable Diseases का बिरामी पत्ता लागेको वा शंका लागेको खण्डमा वा कुनै रोगको महामारीको शंका लागेमा तुरन्तै गाउँपालिकामा सूचना गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद-१३

सञ्चालन अनुमति नवीकरण हुन नसक्ने अवस्था र खारेजी सम्बन्धी व्यवस्था

३०. सञ्चालन अनुमति नवीकरण नहुने:

- (१) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि देहायका अवस्थामा स्वास्थ्य संस्थाका सेवा सञ्चालन अनुमतिको नवीकरण गरिने छैन ।
  - (क) नियमित वा आकस्मिक अनुगमन गर्दा तोकिएको गुणस्तर वा पूर्वाधार पूरा नगरी स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गरेको पाइएमा ।
  - (ख) प्राथमिक वातावरणीय परिक्षणमा उल्लिखित शर्तहरु पालना नगरेको पाइएमा ।

- (ग) अस्पतालले प्रदान गरेका सेवाको तोकिएको ढाँचामा अभिलेख नराखेमा, तोकिएको ढाँचा र समयमा नियमित प्रतिवेदन नगरेमा र वार्षिक प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पेश नगरेमा।
- (घ) स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने अस्पतालजन्य फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन नगरेमा।
- (ङ) मन्त्रालय वा प्रादेशिक स्वास्थ्य निकाय वा गाउँपालिकाले दिएको निर्देशनको उलंघन गरेमा।
- (च) भवन संहिता अनुरूप भवन निर्माण नभएको वा पुराना भवनको हकमा तोकिएको समयभित्र भूकम्पीय दृष्टीकोणले भवन प्रवलिकरण गरेको नपाइएमा।
- (छ) औषधी तथा औषधीजन्य सामग्रीहरूको विक्री वितरण गर्दा सम्बन्धित विषयमा उपाधि प्राप्त वा नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त निकायबाट तालिम (ओरेनटियशन) प्राप्त व्यक्तिले मात्र पाउनेछ अन्यथा कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ।

३१. खारेजी गर्न सकिने: सञ्चालनमा रहेका देहायको अवस्थाका स्वास्थ्य संस्थाको सञ्चालन अनुमति गाउँपालिकाले खारेज गर्न सक्नेछ।

- (क) यस कार्यविधि प्रारम्भ हुन अघि अनुमति प्राप्त गरि सञ्चालनमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाले संस्था सञ्चालन गर्न नसक्ने जनाई सञ्चालन अनुमति खारेजका लागि निवेदन दिएमा गाउँपालिकाले त्यस्ता संस्थाका सञ्चालन अनुमति खारेज गर्न सक्नेछ।
- (ख) गैरकानूनी क्रियाकलाप गरेको पाइएमा गाउँपालिकाले तोकिएको सेवा निलम्बन वा संस्थाका सञ्चालन अनुमति खारेज गर्न सक्नेछ। दफा ३० बमोजिम अनुमति नवीकरण नहुने भएमा त्यस्ता संस्था स्वतः खारेज हुनेछन्।
- (ग) दफा ३१ को खण्ड (ख) बमोजिम अनुमति खारेज गर्नुपूर्व त्यस्ता संस्थालाई मनासिव समयावधि तोकिए सफाई पेश गर्ने मौका दिनुपर्नेछ।

परिच्छेद-१४

विविध

३२. सेवा शुल्क निर्धारण: (१) सर्वसाधारनलाई उचित मूल्यमा गुणस्तरीय, स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने प्रयोजनका लागि स्वास्थ्य संस्थाले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तरका आधारमा त्यस्ता स्वास्थ्य संस्थाले लिन सक्ने सेवा शुल्क सम्बन्धी मापदण्ड कार्यपालिकाले निर्धारण गर्न सक्नेछ।

३३. मापदण्ड तथा अनुसूचिमा हेरफेर: गाउँपालिकाले यस कार्यविधिमा उल्लेखित मापदण्ड तथा अनुसूचिहरू आवश्यकता अनुसार हेरफेर वा थपघट गर्न सक्नेछ।

३४. **व्याख्या गर्ने अधिकार:** यस कार्यविधि कार्यान्वयनमा बाधा आइ परेमा गाउँपालिकाले बाधा अड्काउ फुकाउनको निर्णय गरी कार्यान्वयन गर्नेछ।
३५. **संघीय र प्रदेशको मापदण्ड लागु हुने:** यस कार्यविधिमा लेखिएका मापदण्ड बाहेकको हकमा नेपाल सरकारबाट जारी गरिएको जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७, कोशी प्रदेश सरकारबाट जारी गरिएको प्रदेश स्वास्थ्य सेवा नियमावली, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयबाट जारी गरिएको स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन तथा स्तरोन्नति मापदण्ड सम्बन्धी निर्देशिका, २०७० (संशोधन समेत), स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन मापदण्ड, २०७७ (संशोधन समेत) वा प्रचलित ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि अनुसार हुनेछ।
३६. **यस कार्यविधि अनुसार हुने:** यस कार्यविधि लागु हुनु भन्दा पहिले दर्ता तथा नवीकरण गर्ने गरी भएका काम कारवाही यसै कार्यविधि बमोजिम भए गरेको मानिनेछ।
३७. **स्वत अमान्य हुने:** यस कार्यविधिको कुनै प्रावधान प्रचलित कानूनको कुनै व्यवस्थासँग बाझिएमा बाझिएका हदसम्म अमान्य हुनेछ।

आज्ञाले,
जगत प्रसाद भुसाल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

अनुसूची-१

(दफा २ को खण्ड (ट) संग सम्बन्धित)

पूर्वाधार, दर्ता, नवीकरण तथा स्तरोन्नति स्वीकृतिको प्रयोजनको लागि प्राविधिक समिति सम्बन्धी व्यवस्था:

१. मेडिकल अधिकृत	संयोजक
२. नर्सिङ अधिकृत/सहायक	सदस्य
३. आयुर्वेद चिकित्सक/वरिष्ठ कविराज निरीक्षक	सदस्य
४. ल्याब टेक्नोलोजिस्ट/टेक्निसियन	सदस्य
५. अधिकृत (प्रतिनिधि), स्वास्थ्य कार्यालय, चितवन	सदस्य
६. जनस्वास्थ्य अधिकृत/निरीक्षक/हेल्थ असिष्टेन्ट अधिकृत	सदस्य
७. स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

नोट: समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञलाई समितिका सदस्यका रूपमा थप गर्न, वा समावेश गर्न तथा बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

अनुसूची-२

(दफा १२ सँग सम्बन्धित)

स्वास्थ्य संस्था अनुगमन समिति सम्बन्धी व्यवस्था

१. गाउँपालिका उपाध्यक्ष	संयोजक
२. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३. मनोनित स्वास्थ्य विज्ञ मध्ये १ जना	सदस्य
४. भवन तथा बस्ती विकास शाखा प्रमुख	सदस्य
५. स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

नोट: समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञलाई समितिका सदस्यका रूपमा थप गर्न तथा अनुगमनमा समावेश गर्न तथा बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

अनुसूची-३

(दफा ५ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

पूर्वाधार स्वीकृतिको मनसायपत्रका लागि निवेदन फाराम

श्री खुम्बु पासाङल्हामु गाउँपालिका ,
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
चौरीखर्क, सोलुखुम्बु ।

निम्नानुसार प्रस्तावित अस्पताल सञ्चालन तथा पूर्वाधार स्वीकृतिको मनसायपत्रका लागि देहाय अनुसार कागजात सहित निवेदन फाराम पेश गरेका छु/छ्यौं ।

निवेदन फाराम:

कार्यकारी अधिकृत/सञ्चालन समितिका तर्फबाट

१. अस्पतालको नाम:

शैया संख्या:

२. साधारण सेवा/ विशेषज्ञ सेवा वा अस्पताल के हो उल्लेख गर्ने:

३. अस्पतालको ठेगाना (पत्राचार गर्ने ठेगाना) :

प्रदेश: कोशी

जिल्ला: सोलुखुम्बु

गाउँपालिका: खुम्बु पासाङल्हामु

वडा नं.:

टोल:

ब्लक नं. :

टेलिफोन:

मोबाइल नं:

४. अस्पताल खोल्ने व्यक्तिहरु (५ प्रतिशत भन्दा बढी शेयर धारण गर्नेहरुको मात्र):

नाम	ठेगाना	नागरिकता नं	सम्पर्क नं

५. अस्पतालका लागि आवश्यक जग्गा र स्वामित्व :

क) जग्गाका कित्ता, क्षेत्रफल र स्वामित्वका प्रकार :

(ख) लिजमा भए कबुलियतनामा पेश गर्ने:

६. अस्पतालको वित्तीय स्रोत :

(क) निजी लगानी

(ख) बैंक कर्जा

(ग) सरकारी

(घ) अनुदान सहयोग

(ङ) गैरसरकारी संस्थाबाट कर्जा लिई सञ्चालन गर्ने भए सो को विवरण

(च) अन्य

वित्तीय लगानी: (स्थीर पुँजी लागत) रु.....

(क) भवन तथा जग्गाको लागि : रु.....

(ख) औजार उपकरणको लागि : रु.....

वित्तीय लगानी (चालु पुँजी लागत) रु.....

रोजगार संख्या :

अनुमानित आम्दानी : रु.....

अनुमानित मुनाफा :.....

मासिक :रु.....

वार्षिक: रु.....

७. देहायका विषयहरु समेत समावेश भएको व्यवसायिक कार्ययोजना

(क) स्वीकृत संस्थाबाट प्रदान गर्ने सेवाहरुको विवरण :

निदानात्मक सेवा	प्रतिकारात्मक सेवा	उपचारात्मक सेवा
एक्स-रे	खोप	जनरल मेडिसिन
अल्ट्रासाउण्ड	परिवार नियोजन	जनरल सर्जिकल
इन्डोस्कोपी	गर्भवती, सुत्केरी जाँच	प्रसूति तथा स्त्रीरोग
इसीजी	.....	विशेषज्ञ सेवा जस्तै मृगौला
प्रयोगशाला	.....	स्नायु, आँखा, हाडजोर्नी, मानसिक सेवा
.....		.....
.....		.....

(ख) संस्थामा प्रयोग हुने आवश्यक उपकरणहरुको विवरण (संलग्न गर्ने):

१).....

२).....

३).....

४).....

(ग) संस्थामा सेवा पुर्याउनको लागि आवश्यक पर्ने जनशक्तिको विवरण(संलग्न गर्ने):

क्र.स	नाम	पद	योग्यता	पार्टटाइम/फुल टाइम
१) विशेषज्ञ :				

२) प्राविधिक :				
३) प्रशासनिक:				

नोट:

- (१) संस्थामा कार्य गर्न प्राविधिक कर्मचारीहरू सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ। सम्बन्धित परिषदका प्रमाणपत्र अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ।
- (२) कर्मचारीहरूका योग्यताका प्रमाणित प्रतिलिपिका साथै कार्य गर्ने मन्जुरीनामा समेत संलग्न हुनुपर्नेछ।
- (३) सरकारी कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीहरू संलग्न हुने भएमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ५९ अनुसारको स्वीकृति पत्र अनिवार्य रूपमा संलग्न हुनुपर्नेछ।
- (४) प्राविधिक कर्मचारीहरूले आफूले कार्य गर्ने अन्य संस्थाहरूको समेत विवरण खुलाएको हुनुपर्नेछ।

अनुसूची-४

(दफा ६ को उपदफा (१) संग सम्बन्धित)

अस्पताल स्थापना, नवीकरण, सेवा बिस्तार वा स्तरोन्नतिका लागि अनुमति प्राप्त गर्न दिने निवेदन
फाराम ढाँचा

मिति:

१. अस्पतालको नाम :

२. अस्पतालको प्रकार:

(क) एलोपेथिक

(ख) आयुर्वेदिक तथा वैकल्पिक चिकित्सा

३. सेवा

(क) जनरल

(ख) विशेषज्ञ/विशिष्टकृत

४. शैया

५. संस्थाको ठेगाना (पत्राचार गर्ने ठेगाना):

प्रदेश : कोशी प्रदेश	जिल्ला : सोलुखुम्बु	गाउँपालिका: खुम्बु पासाङल्हामु
वडा नं. :	टोल :	ब्लक नं.:
टेलिफोन नं.:		मोबाइल नं.:

६. अस्पतालको GPS Location

Latitude	
Longitude	

७. लगानीकर्ता व्यक्ति वा संस्थाको नाम:

क्र.स.	नाम/संस्था	नागरिकता नं.	सम्पर्क न.	कैफियत

द. संचालक समितिका पदाधिकारीको विवरण:

क्र.स.	नाम	नागरिकता नं	सम्पर्क न.	कैफियत

९. अस्पतालको वर्गीकरण अनुसार प्रदान गरिने सेवाहरूको विवरण खुलाउने:

क्र.स.	निदानात्मक सेवा	प्रतिकारात्मक सेवा	उपचारात्मक सेवा
१	एक्सरे	खोप	जनरल मेडिसिन
२	USG	एम सि एच	जनरल सर्जरी
३	Endoscopy	परिवार नियोजन	प्रसुति तथा स्त्री रोग
४	ECG	.....	विशेष सेवा .....
५	.....	.....	.....
६	.....	.....	.....
७	.....	.....	.....

१०. संस्थाको वित्तीय स्रोत:

स्रोत	निजी लगानी	शेयर कर्जा	सामुदायिक	अन्य (खुलाउने)	जम्मा रु.	कै.
लगानी रु.						

गैर सरकारी संस्था वा वैदेशिक स्रोतबाट सहयोग लिई सेवा सञ्चालन गरेको भए सो उल्लेख गर्ने

.....

११. वित्तीय लगानी:

स्रोत	जग्गा	भवन	औजार उपकरण	जनशक्ति	जम्मा
लगानी रु.					

१२. अचल सम्पतिको स्रोत:

स्रोत	स्वदेशी	विदेशी	जम्मा	कै.
रकम रु.				

१३. अनुमानित मुनाफा:

स्रोत	स्वदेशी	विदेशी	जम्मा	कै.
रकम रु.				

१४. संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवाहरूको शुल्क सहितको विवरण:

क्र.स.	सेवाको विवरण	सेवा शुल्क	कै.		
क्र.स.	सामग्री, औजार तथा उपकरणहरूको नाम	स्पेशिफिकेशन	बनेको मिति र देश	अवस्था	उपयोगिता

(ख) इमर्जेन्सी कक्ष

क्र.स.	सामग्री, औजार तथा उपकरणहरूको नाम	स्पेशिफिकेशन	बनेको मिति र देश	अवस्था	उपयोगिता

(ग) प्रयोगशाला

क्र.स.	सामग्री, औजार तथा उपकरणहरूको नाम	स्पेशिफिकेशन	बनेको मिति र देश	अवस्था	उपयोगिता

(घ) माइनर ओटि

क्र.स.	सामग्री, औजार तथा उपकरणहरूको नाम	स्पेशिफिकेशन	बनेको मिति र देश	अवस्था	उपयोगिता

(ङ) निर्मिलिकरण कक्ष

क्र.स.	सामग्री, औजार तथा उपकरणहरूको नाम	स्पेशिफिकेशन	बनेको मिति र देश	अवस्था	उपयोगिता

(च) अपरेशन कक्ष

क्र.स.	सामग्री, औजार तथा उपकरणहरूको नाम	स्पेशिफिकेशन	बनेको मिति र देश	अवस्था	उपयोगिता

(छ) इन्डोर तथा वार्डहरु

क्र.स.	सामग्री, औजार तथा उपकरणहरुको नाम	स्पेशिफिकेशन	बनेको मिति र देश	अवस्था	उपयोगिता

(ज) क्याबिन

क्र.स.	सामग्री, औजार तथा उपकरणहरुको नाम	स्पेशिफिकेशन	बनेको मिति र देश	अवस्था	उपयोगिता

१५. अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थामा सेवा पुर्याउने कर्मचारीहरुको विवरण (मापदण्डले तोके अनुसार संलग्न गर्ने)

(क) चिकित्सक/विशेषज्ञ

क्र.स.	कर्मचारीको नाम	पद	योग्यता	काउन्सिल दर्ता नं	पार्टटाइम/ फुलटाइम	कैफियत

(ख) प्राविधिक कर्मचारी

क्र.स.	कर्मचारीको नाम	पद	योग्यता	काउन्सिल दर्ता नं	पार्टटाइम/ फुलटाइम	कैफियत

(ग) प्रशासनिक कर्मचारी

क्र.स.	कर्मचारीको नाम	पद	योग्यता	पार्टटाइम/ फुलटाइम	कैफियत

१६.१ अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत चिकित्सक/विशेषज्ञ, प्राविधिक कर्मचारी तथा प्रशासनिक कर्मचारीहरूको सारसंक्षेप

क्र.स.	कर्मचारीको नाम थर	विशेषज्ञ /पद	शैक्षिक योग्यता	काउन्सिल दर्ता नं	पार्टटाइम / फुलटाइम	करार सम्झौता छ/छैन	सरकारी सेवामा भए स्वीकृति छ/छैन	विवरण संलग्न क्र.स

नोट:

- (१) सम्बन्धित सेवा अनुसार निर्धारित मापदण्ड र पूर्वाधार पूरा भएपश्चात मात्र सेवा सञ्चालन गर्न पाईनेछ ।
- (२) उपर्युक्त बमोजिम के कति कर्मचारीहरूको संस्थामा संलग्न हुने हो, स्पष्ट उल्लेख हुनुपर्नेछ ।
- (३) सबै शुल्क विवरण विस्तृत रूपमा उल्लेख हुनुपर्नेछ ।
- (४) संस्थामा काम गर्ने प्राविधिक कर्मचारी सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ र सम्बन्धित परिषद्को प्रमाणपत्र अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (५) कर्मचारीहरूको शैक्षिक योग्यताको प्रमाणित प्रतिलिपिका साथै कार्य गर्ने मन्जुरीनामा समेत संलग्न हुनुपर्नेछ ।

- (६) नेपाल सरकारमा कार्यरत कर्मचारीहरु संलग्न हुने भएमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ५९ अनुसारका स्वीकृति पत्र अनिवार्य रूपमा संलग्न हुनुपर्नेछ तर गाउँपालिका अन्तर्गतका कर्मचारीको हकमा गाउँपालिकाबाट स्वीकृति लिएको हुनुपर्नेछ।
- (७) प्राविधिक कर्मचारीहरुले आफूले कार्य गर्ने अन्य संस्थाहरुको समेत विवरण खुलाउनु पर्नेछ।

अनुसूची-५

(दफा ६ को उपदफा (२) संग सम्बन्धित)

स्वास्थ्य क्लिनिक, आयुर्वेद क्लिनिक, दन्त क्लिनिक, उपचार केन्द्र लगायतका स्वास्थ्य संस्थाले सञ्चालन अनुमति माग गर्ने निवेदन फारम

मिति :

१. संस्थाको नाम :

२. संस्थाको प्रकार :

३. संस्थाको ठेगाना (पत्राचार गर्ने ठेगाना):

प्रदेश: कोशी प्रदेश	जिल्ला: सोलुखुम्बु	गाउँपालिका: खुम्बु पासाङल्हामु
वडा नं. :	टोल :	ब्लक नं. :
टेलिफोन नं.:		मोबाइल नं. :

४. लगानीकर्ता व्यक्ति वा संस्थाको नाम

क्र.स	नाम/संस्था	नागरिकता नं	सम्पर्क नं	कैफियत

५. सेवा प्रदान गर्ने क्षेत्रहरूको विवरण खुलाउने :

क्र.स	निदानात्मक सेवा	प्रतिकोरात्मक सेवा	उपचारात्मक सेवा
१	एक्सरे	खोप	जनरल मेडिसिन
२	USG	एमसीएच	जनरल सर्जरी
३	Endoscopy	परिवार नियोजन	प्रसूति तथा स्त्री रोग
४	ECG	.....	विशेषज्ञ सेवा .....
५	.....	.....	.....
६	.....	.....	.....
७	.....	.....	.....

६. संस्थाको वित्तीय स्रोत

स्रोत	निजी लगानी	शेयर कर्जा	सामुदायिक	अन्य (खुलाउने)	जामा रु.	कैफियत
लगानी रु.						

गैर सरकारी संस्था वा वैदेशिक स्रोतबाट सहयोग लिई सेवा सञ्चालन गरेको भए सो उल्लेख गर्ने
.....

७. संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवाहरूको शुल्क सहितको विवरण :

क्र.स.	सेवाको विवरण	सेवा शुल्क	कैफियत

८. संस्थाको सेवा सञ्चालनका लागि प्रयोग हुने सामग्री, औजार तथा उपकरणहरूको विवरण

क्र.स	सामग्री औजार तथा उपकरणहरूको नाम	स्पेशिफिकेशन	बनेको देश र मिति	अवस्था	उपयोगिता

९. अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थामा सेवा पुर्याउने कर्मचारीहरूको विवरण (मापदण्डले तोके अनुसार संलग्न गर्ने)

क्र.स	कर्मचारिको नाम	विशेषज्ञ/पद	शैक्षिक/योग्यता	काउन्सिल दर्ता नं	पार्टटाइम/फुलटाइम	करार सम्झौता छ/छैन	सरकारी सेवामा भए स्वीकृति छ/छैन	कैफियत

नोट :

- (१) सम्बन्धित सेवा अनुसार निर्धारित मापदण्ड र पूर्वाधार पूरा भएपश्चात मात्र सेवा सञ्चालन गर्न पाइनेछ ।
- (२) उपर्युक्त बमोजिम के कति कर्मचारीहरूको संस्थामा संलग्न हुने हो, स्पष्ट उल्लेख हुनुपर्नेछ ।
- (३) सबै शुल्क विवरण विस्तृत रूपमा उल्लेख हुनुपर्नेछ ।
- (४) संस्थामा काम गर्ने प्राविधिक कर्मचारी सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएको हुनुपर्नेछ र सम्बन्धित परिषदको प्रमाणपत्र अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (५) कर्मचारीहरूको शैक्षिक योग्यताको प्रमाणित प्रतिलिपिका साथै कार्य गर्ने मन्जुरीनामा समेत संलग्न हुनुपर्नेछ ।
- (६) नेपाल सरकारमा कार्यरत कर्मचारीहरू संलग्न हुने भएमा स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ५९ अनुसारका स्वीकृति पत्र अनिवार्य रूपमा संलग्न हुनुपर्नेछ र गाउँपालिकाबाट स्वीकृति लिएको हुनुपर्नेछ ।

अनुसूची-६

(दफा ६ को उपदफा (३) संग सम्बन्धित)

स्वास्थ्य संस्थाको स्व:मूल्याङ्कन फारम

स्व:मूल्याङ्कन मिति : २०../../..

सामान्य जानकारी

स्वास्थ्य संस्थाको नाम:
ठेगाना :
सम्पर्क नं.
फ्याक्स नं.:
इमेल :
स्वास्थ्य संस्था प्रमुखको नाम :
ठेगाना :
सम्पर्क नं.
मोबाइल नं.:
इमेल :
प्रावधानहरु:
सञ्चालन स्वीकृति:
स्वीकृति दिने निकाय:
स्वीकृति पाएको सेवा/बेड संख्या:
नवीकरण गर्नु पर्ने मिति:
IEE/EIA (स्वीकृति गर्नुपर्ने संस्था भएमा):
भवन संहिता अनुसार सम्बन्धित निकायको सिफारिस: आवश्यक पर्ने संस्थाको लागि
गत आ.व. .... को कर चुक्ता
मासिक रुपमा गाउँपालिकामा प्रतिवेदन गर्ने गरेको: छ/छैन

१. भौतिक पूर्वाधारको अवस्था

क्र.स.	मापदण्डहरू	छ/छैन	कैफियत
१.	आफ्नै स्वामित्वको जग्गा तथा भवनमा सञ्चालित-जग्गाको क्षेत्रफल ..... यदि भाडामा लिई सञ्चालनमा भएको भए सम्झौता गरेको		
२.	(क) स्वास्थ्य संस्था निर्माण स्वीकृति लिंदा स्वास्थ्य सेवा सञ्चालनका लागि भनी स्पष्ट व्यहोरा खुलाएको		
	(ख) स्वास्थ्य संस्थाको कुल निर्माण क्षेत्रफल		५५ sqm/per bed *
३.	स्वास्थ्य संस्था रहेको स्थानबाट एक कि.मी.भित्र त्यस्तै प्रकृतिको सेवा दिने अस्पताल रहेको		
४.	सवारी साधन पार्किङ व्यवस्था छ/छैन — छुट्याइएको क्षेत्रफल ..... क्षमता अन्दाजी ..... वटा कार		२५ % जग्गा वा तीन शैया बराबर १ कार पार्किङ
५.	स्वास्थ्य संस्थाको भवनमा एक तला भन्दा बढी तला भएको भवन वा अस्पताल सेवा प्रदान गर्नुपर्ने Ramp/Lift को व्यवस्था		
६.	स्वास्थ्य संस्थाको कोठाहरू उपयुक्त भेन्टिलेसन वा वातानुकुलित यन्त्र राखिएको		
७.	प्रतिक्षालयमा आवश्यकताअनुसार बस्ने कुर्सीको व्यवस्था		
८.	सूचना पाटी, टेलिभिजन, पत्रपत्रिका लगायतका माध्यमबाट सूचना प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाएको		
९.	भवनको सामान्यता: कोठाको उचाई कम्तिमा ३ मिटर (१० फिट)		
१०.	स्वास्थ्य संस्थाको गुरुयोजना (Master Plan) तयार गरेको		
११.	स्वास्थ्य संस्थाको प्रत्येक विशेषज्ञ सेवाको लागि छुट्टाछुट्टै शाखा/युनिट		
१२.	प्रशासनिक कार्यालयमा बैठक कोठा र पुस्तकालय व्यवस्था		

१३.	आकस्मिक अवस्थामा बर्हिगमन द्वारको आवश्यक व्यवस्था भएको		
१४.	आगलागी भएको बेलामा वारुणयन्त्र सहज रूपमा आवागमन हुन सक्ने र आकस्मिक संकेतका साथ अग्नि नियन्त्रण (Fire Extinguisher) जडान भएको हुनु पर्ने		
१५.	प्राकृतिक प्रकोपको अवस्थामा, वारुणयन्त्र सहज रूपमा आवागमन हुन सक्ने र आकस्मिक संकेतको लागि साइरनको व्यवस्था		
१६.	पर्याप्त संख्यामा अग्नि नियन्त्रण (Fire Extinguisher) जडान भएको हुनु पर्ने		

२. स्वास्थ्य संस्थामा व्यवस्थापन तथा सुशासन

क्र.स	मापदण्डहरू	छ/छैन	कैफियत
१.	स्वास्थ्य संस्था प्रवेश गर्नसाथ स्वास्थ्य संस्थाको ले-आउट देखिने नक्साद्वारा कुन सेवा कुन ठाउँमा प्राप्त गर्न सकिन्छ भनी स्पष्ट देखाएको		
२.	स्वास्थ्य संस्थामा आउने बिरामीलाई आवश्यक पर्ने जानकारी गराउन सोधपुछ वा सहायता कक्षको व्यवस्था गरी सेवाग्राहीलाई आवश्यक जानकारी दिने व्यवस्था गरेको		
३.	बिरामीले संस्थाबाट सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने शुल्क, प्रक्रिया तथा अवधि समेत खुलेको नागरिक बडापत्र सबैले देखे गरी राखेको		
४.	सबैले देखे स्थानमा उजुरी पेटिका राखिएको		
५.	गुनासो सुन्ने अधिकारी तोक्यो जनगुनासो/उजुरि समाधान गर्ने व्यवस्था मिलाएको हुनु पर्ने साथै समाधान हुन नसक्ने भयमा सो कारण सम्बन्धित व्यक्तिलाई जानकारी गराउने		
६.	संक्रमण नियन्त्रणको व्यवस्था, सोको नियमित र प्रभावकारी अनुगमन गरेको		
७.	सेवा प्रदायक चिकित्सक तथा स्वस्थ्यकर्मीहरूको सुरक्षाकोलागि विभिन्न सरुवा रोग विरुद्धको खोप तथा व्यक्तिगत सुरक्षा व्यवस्था गरेको		
८.	कार्यरत कर्मचारीहरूको सेवा शर्त सम्बन्धी विनियम बनाएको		
९.	नेपाल सरकारबाट सञ्चालित सेवा वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा नेपाल सरकारले तोकिएको प्रोटोकल/मापदण्ड/निर्देशिका अनिवार्य रूपमा पालना गरेको		

१०.	स्वास्थ्य सेवाहरू स्तरीय रूपमा सञ्चालन गर्ने कार्यसञ्चालन निर्देशिका (Standard Operating Manual) तयार गरि लागु गरेको		
११.	बहिरङ्ग विभागमा आउने बिरामीको चापका आधारमा बिरामी दर्ता विशेषज्ञ परामर्श, निदानात्मक सेवाहरू र औषधी कक्षमा छिटो छरितो सेवा दिने व्यवस्था गरेको		
१२.	स्वास्थ्य संस्थामा उपचारका लागि आउने विपन्न असाहय बेवारिसे बिरामीका लागि कुल शैयाको दश प्रतिशत शैया छुट्याई निःशुल्क उपचार अनिवार्य रूपमा उपलब्ध गराएको		
१३.	नं.१२ बमोजिम उपलब्ध गराएको उपचार सेवाको अभिलेख राखी गाउँपालिकामा सोको प्रतिवेदन नियमित रूपमा पठाउने गरेको		
१४.	स्वास्थ्य संस्थाको सूचना अधिकारी तोकेको		
१५.	स्वास्थ्य संस्थाले विपद व्यवस्थापनको कार्ययोजना बनाएको र सो कार्यका लागि सम्पर्क व्यक्ति तोकी सोको जानकारी गाउँपालिकालाई दिएको		
१६.	स्वास्थ्य संस्था भित्र प्रभावकारी सूचना संप्रेषणको लागि आन्तरिक टेलिफोन कल वा आधुनिक संयन्त्रको व्यवस्था		
१७.	सार्वजनिक संचार सेवाको व्यवस्था		
१८.	प्रहरी, एम्बुलेन्स, दमकल जस्ता सेवा लगायतका आकस्मिक सेवाको टेलिफोन नम्बरहरू स्पष्ट देखिने गरी राखेको		
१९.	स्वास्थ्य संस्थामा बिरामी र अन्य व्यक्तिहरूको लागि चौबिस घण्टा शुद्ध पानी आपूर्ति हुने व्यवस्था		
२०.	स्वास्थ्य संस्थाद्वारा वितरण हुने पानीको गुणस्तर परीक्षण ४/४ महिनामा गराई अभिलेख राखेको		
२१.	स्वास्थ्य संस्था क्षेत्रभित्र र सबै विभागहरूमा चौबिसै घण्टा विद्युत आपूर्ति हुने व्यवस्था मिलाएको		
२२.	ओ.टि, आई.सी.यू., इमर्जेन्सी कक्ष लगायतका संवेदनशील कक्षहरूमा आपत्कालीन विद्युत ब्याक-अप सिस्टम राखेको		
२३.	स्वास्थ्य संस्था परिसर तथा सेवा दिने कक्षहरूमा नियमित रूपमा सफा सुगन्ध राखिएको		

२४.	स्वास्थ्य संस्थाको हाताभिन्न सेवाग्राही तथा सेवाप्रदायकका लागि पर्याप्त पानी र साबुन सहितको सफा शौचालय सबै कक्षहरू वा क्लिनिकमा व्यवस्था भएको		
२५.	अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था (प्रत्येक तलामा) प्रति ६ शैया बराबर १		
२६.	स्वास्थ्य संस्थाको एम्बुलेन्स चालु हालतमा भएको		
२७.	स्वास्थ्य संस्थामा मेडिकल एटेन्डेन्ट सहितको १ वटा एम्बुलेन्स भएको		
२८.	स्वास्थ्य संस्था हाता भित्र खाना पकाउने र खाना खाने अलग-अलग ठाउँ सहितको सफा र सुविधायुक्त क्यान्टिनको व्यवस्था		
२९.	स्वास्थ्य संस्थाको भवनमा चट्याङ् छल्ने (Anti-lightening) प्रविधिको जडान वैकल्पिक भर्याङको व्यवस्था, आगो निभाउने संयन्त्र, अटोफायर अलार्म, स्मोक डिटेक्टर जडान गरिएको		
३०.	बिरामी तथा कुरुवाको लागि नुहाउने घरको व्यवस्था गरेको		
३१.	स्वास्थ्य संस्थाको वार्ड तथा अन्य उपचार दिने स्थानमा आवश्यकता अनुसार बिरामीको साथमा रहने एक जना कुरुवालाई बस्न सक्ने प्रबन्ध गरेको		
३२.	उपकरण तथा औजारहरू समयमा नै मर्मत गरेको र ठूला र गम्भीर प्रकृतिको औजारहरू र उपकरणहरूको मर्मत सम्भार कार्ययोजना बनाई सोही अनुसार मर्मत गरेको		
३३.	अस्पतालमा प्रयोग हुने एप्रोन, पन्जा, टोपी, तन्ना, तक्रियाको खोल, रुमाल, जस्ता लुगा कपडा धुनको लागि लण्ड्रिको व्यवस्था भएको		
३४.	स्वास्थ्य संस्थामा भर्ना भएका बिरामीको लुगा धुने सुविधाको व्यवस्था		
३५.	आपत्कालीन अवस्थामा प्रयोग हुने सामग्रीहरूको अलग्गै भण्डार कक्ष हुनुपर्ने। यस्तो भण्डारमा कम्तिमा एक महिनाको लागि अत्यावश्यक सामग्री स्टक राख्ने व्यवस्था गरेको		
३६.	स्वास्थ्य संस्थाको लागि आवश्यक लत्ता कपडा, सरसफाई सामग्री, औजार, उपकरण तथा औषधीको न्यूनतम मौजदात रहनु पर्ने र सो सामग्रीहरूको उपयुक्त भण्डारणको व्यवस्था गरेको		

३७.	भवनमा सर्वसाधारणको जानकारीको लागि Disasater Management Plan तयार गरी सुरक्षा सम्बन्धी संकेत चिन्हहरू उपयुक्त स्थानमा प्रष्ट देखिने गरी राखिएको।		
३८.	स्वास्थ्य संस्थाको स्वास्थ्यकर्मी तथा अन्य जनशक्तिलाई विपद व्यवस्थापनका लागि (आगजनी, भूकम्प, हुलदङ्गा आदि) र आपत्कालीन उद्धार तथा उपचार गर्ने प्रभावकारी विधिको कार्य योजना बनाई सो सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम कम्तिमा वर्षको दुई पटक र नमुना अभ्यास drill practice कम्तिमा वर्षको एक पटक		
३९.	आपत्कालीन अवस्थाको लागि तत्काल सेवा गर्न राज्यको सुरक्षा निकायसंग समन्वय कायम गर्ने व्यवस्था मिलाएको		
४०.	स्वास्थ्य संस्थामा सुरक्षा व्यवस्था मिलाउन सुरक्षा गार्डको व्यवस्था भएको		
४१.	स्वास्थ्य संस्थाले कम्तिमा रात्रीकालिन समयमा काम गर्ने कर्मचारीलाई आउन जान व्यवस्था मिलाएको		
४२.	आधुनिक सूचना प्रविधि सहितको स्वास्थ्य संस्था सूचना केन्द्रको स्थापना भएको		
४३.	वार्ड तथा अन्य संवेदनशील कोठाहरू जस्तै लेबर रुम, आइ.सी.यू., अप्रेसन थिएटर, आपत्कालीन कोठामा शीघ्र सूचना दिने पद्धति स्थापना भएको		

३. औसधि पसल (Pharmacy)

क्र.स	मापदण्डहरू	छ/छैन	कैफियत
१.	स्वास्थ्य संस्था हाताभिन्न चौबिसै घण्टा औषधी पसलको व्यवस्था		
२.	फार्मसी सञ्चालनका लागि फार्मसी विषय अध्ययन गरेको दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था		
३.	फार्मसी कक्षमा औषधीको गुणस्तरमा हास नहुने गरी सुरक्षित भण्डारण गर्ने व्यवस्था (खास गरी ताप संवेदनशील औषधी र भ्याक्सिन)		
४.	उपचारमा प्रयोग गरिने औषधीहरू (Narcotic Drugs) चिकित्सकको लिखित प्रेस्क्रिप्सन अनुसार मात्र वितरण गर्ने साथै सोको अभिलेख राख्ने गरेको		

५.	म्याद नाघेका औषधीहरू नियमित रूपमा तोकिएको विधि अपनाई नष्ट गर्ने गरेको		
६.	आकस्मिक सेवाका लागि चाहिने आवश्यक औषधीहरू चौबिसै घण्टा उपलब्ध हुने व्यवस्था		
७.	औषधीको खुद्रा मूल्यमा छुटको व्यवस्था भएमा सबैले देखे गरी सूचना टाँस गरेको		
८.	फार्मेसीमा काम गर्ने व्यक्तिहरू सम्बन्धित निकायबाट इजाजत पाएको		

४. रक्तसंचय सेवा (Blood Bank)

क्र.स	मापदण्डहरू (अस्पतालहरूको लागि मात्र)	छ/छैन	कैफियत
१.	अस्पताल हातामा ब्लड बैंकको व्यवस्था भएको वा सो नभएमा बिरामीको लागि आवश्यक पर्ने ब्लड उपलब्ध हुने व्यवस्था (नेपाल रेडक्रस सोसाइटीबाट रक्तसंचय सेवा उपलब्ध भएको ठाउँमा यो व्यवस्था अनिवार्य नहुने)		

५. शवगृह

क्र.स	मापदण्डहरू (अस्पतालहरूको लागि मात्र)	छ/छैन	कैफियत
१.	अस्पतालमा रहेका बिरामी तथा अन्य सेवाग्राहीलाई असहज नहुने गरी अलगगै चिस्यान कक्ष वा शवगृहको व्यवस्था भएको		

६. फोहरमैला व्यवस्थापन तथा वातावरण व्यवस्थापन

क्र.स	मापदण्डहरू	छ/छैन	कैफियत
१.	स्वास्थ्य संस्थाबाट निष्कासन हुने सामान्य तथा चिकित्साजन्य फोहरमैला प्रकृति अनुसार स्रोतमै अलग अलग छुटाउने, संकलन, ढुवानी, तथा उचित विसर्जन गर्ने व्यवस्था मिलाएको		
२.	जोखिमयुक्त फोहोर व्यवस्थापनको लागि प्रविधिको व्यवस्था		
३.	स्वास्थ्य संस्थाबाट सृजित संक्रमण जन्य फोहोरलाई निःसंक्रमण गरेर अन्तिम व्यवस्थापन गर्ने गरेको		

४.	स्वास्थ्य संस्थामा मर्करीयुक्त उपकरणको सट्टामा डिजिटल प्रविधियुक्त उपकरण प्रयोगमा ल्याएको		
५.	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रस्ताव भए बमोजिम प्रतिकूल असर न्यूनीकरण गर्ने क्रियाकलाप अनुगमन योजना अनुसार सूचकका आधारमा अनुगमन गरी प्रतिवेदन राख्ने व्यवस्था मिलाएको (अस्पतालहरूका लागि)		
६.	स्वास्थ्य संस्था परिसर तथा सेवा दिने कक्षहरू नियमित रूपमा सफा सुगन्ध राखिएको		

७. आकस्मिक सेवा

क्र.स	मापदण्डहरू	छ/छैन	कैफियत
१.	कुल शैया क्षमताको कम्तिमा दश प्रतिशत आकस्मिक कक्षमा शैयाको उपलब्धता		
२.	आकस्मिक कक्षबाट अल्ट्रासाउण्ड, एक्सरे, इमेजिङ, प्रयोगशाला, ओ.पि.डी, ओ.टि. तथा अन्य सेवाहरूमा सजिलै बिरामी ल्याउन लैजान सकिने व्यवस्था (व्हीलचेर, ट्रली जान सक्ने अवस्था)		
३.	आपत्कालीन सेवाको लागि प्रयोग हुने सवारी साधनहरू अस्पतालको आकस्मिक कक्षमा सहज रूपमा आउन जान सक्ने अवस्था		
४.	आवश्यक सेवा दिनको लागि आकस्मिक कक्षको कोठा उपयुक्त		
५.	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट अस्पतालमा चौबिसै घण्टा आकस्मिक सेवा उपलब्ध हुने व्यवस्था		
६.	सम्बन्धित विषयको कन्सल्टेन्ट/चिकित्सक अनकलमा अनिवार्य रूपमा उपलब्ध हुने व्यवस्था		
७.	आकस्मिक सेवामा काम गर्ने जनशक्ति तालिम प्राप्त		
८.	आकस्मिक सेवाको लागि चाहिने आवश्यक औषधीहरू चौबिसै घण्टा उपलब्ध हुने व्यवस्था		

८. सघन उपचार सेवा (आ.ई.सि.यु., सि.सि.यु. एन.आ.ई.सि.यु)

(सेवा भएकोमा लागु हुने)

क्र.स	मापदण्डहरू	छ/छैन	कैफियत
१.	चौबिसै घण्टा सघन उपचार सेवा उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाएको		
२.	कुल उपलब्ध बेडको पाँच प्रतिशतको अनुपातमा आ.ई.सि.यु बेड व्यवस्था गरेको		
३.	आ.ई.सि.यु कक्षमा प्रति दुई शैयाको लागि एक भेन्टिलेटर		
४.	आ.ई.सि.यु., सि.सि.यु. एन.आ.ई.सि.यु जस्ता सघन सेवा प्रदान गर्ने युनिटमा प्रति शैयाको अनुपातमा एक जना स्टाफ नर्सको व्यवस्था		
५.	तालिम प्राप्त चिकित्सक चौबिसै घण्टा उपलब्ध हुने व्यवस्था र सम्बन्धित कन्सल्टेन्ट अनकलमा उपलब्ध हुने व्यवस्था		
६.	बिरामीको अवस्थाबारे चौबिसै घण्टा कम्तिमा दुई पटक बिरामीका आफन्त लाई जानकारी दिने व्यवस्था		
७.	कडा सरुवा रोग भएका बिरामीलाई सघन उपचार आवश्यक परेका बिरामीलाई छुट्टै आइसोलेसनमा उपचारको प्रबन्ध मिलाएको		
८.	सघन उपचार कक्ष वातानुकूलित बनाईएको		

९. ओ.टी. (Operation Theatre)

क्र.स	मापदण्डहरू	छ/छैन	कैफियत
१.	एउटा मेजर ओ.टी. र एउटा माईनर ओ.टी.को व्यवस्थापन भएको		
२.	एउटा एनेस्थेटिक तयारी कक्षको व्यवस्था भएको		
३.	अक्सिजन आपूर्तिको नियमित व्यवस्था		
४.	ओ.टी. कक्ष वातानुकूलित भएको		
५.	ओ.टी.को बाहिर बिरामी कुरुवा बस्ने व्यवस्था		
६.	मेजर ओ.टी भएको जुनसुकै अस्पतालमा आ.ई.सि.यु अनिवार्य रूपमा हुनुपर्ने व्यवस्था पालना गरेको		
७.	प्रत्येक मेजर ओ.टीको लागि पोस्ट अपरेटिभ वार्डको व्यवस्था		

८.	अस्पतालमा शल्यक्रिया पश्चात पनि बिरामीको अवस्था स्थिर नभएसम्म उक्त शल्यक्रिया गर्ने समूह तथा सर्जन चिकित्सक र एनेस्थेसियोलोजिस्ट अस्पतालमा रही रहन पर्ने व्यवस्था		
----	---	--	--

१०. बहिरङ्ग विभाग

क्र.स	मापदण्डहरू	छ/छैन	कैफियत
१.	बिरामी नाम दर्ता/स्थानको व्यवस्था		
२.	अस्पतालबाट प्रदान हुने प्रत्येक विशेषज्ञ सेवाका लागि अलग अलग ओ. पि. डी. कक्षको व्यवस्था मिलाएको		
३.	बहिरङ्ग विभागको प्रत्येक कोठाको क्षेत्रफल कम्तिमा चौध वर्ग मिटर		करीब १०*१४ फिटको कोठा
४.	स्वास्थ्य संस्थाले बहिरङ्ग सेवा प्रदान गर्ने विशेषज्ञ चिकित्सक वा अन्य चिकित्सकहरू उपलब्ध हुने समय तालिका (दिन र बार खुल्ने गरी) सबैकै देखिने ठाउँमा राखेको		
५.	व्हिल्चेयर, ट्रली, स्ट्रेचरको पर्याप्त व्यवस्था भएको		
६.	व्हिल्चेयर, ट्रली, स्ट्रेचरको राख्ने ठाउँ पर्याप्त भएको		
७.	व्हिल्चेयर, ट्रली, स्ट्रेचरको चलाउने मानिस पर्याप्त भएको		
८.	स्वास्थ्य संस्थाले उपलब्ध गराउने भनिएको विशेषज्ञ सेवा सम्बन्धित विशेषज्ञ चिकित्सकबाटै प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाएको		
९.	बिरामी र बिरामीको रेखदेख गर्ने व्यक्तिलाई रोग र उपचार पद्धतिबारे स्पष्ट जानकारी दिने व्यवस्था		
१०.	ओ.पि.डी.कक्षमा पर्याप्त फर्निचर सहितको प्रतिकालय		
११.	सूचना पाटी, टि.भि स्क्रिन, पोष्टर आदिबाट स्वास्थ्य सम्बन्धी र स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवा सम्बन्धी जानकारी दिने व्यवस्था		
१२.	आवश्यकता अनुसार महिला र पुरुषका लागि अलग अलग शौचालयको व्यवस्था		

बहिरङ्ग सेवाका पूर्वाधार तथा मापदण्डहरू देहायको तालिका बमोजिम हुनुपर्नेछ ।

S.N.	Description	Standard	Yes/No	Remarks
A	General Areas			
1	Inquiry counter/cash counter	1(28)		
2	Medical record(sq.m)	1(10.5)		
3	Janitor's closet(sq.m)	1(3.5)		
4	Waitingroom (sq.m)	1(28.0)		
5	Public Telephone	1		
6	Toilets (Male and Female)	2		
B	Medical Clinic			
1	Consultation room (each 14 sq.m)	√		
2	Sub waiting room	1(14.0)		
C	Surgical clinic			
1	Consultation room (each 14 sq.m)	√		
2	Treatment and dressing room	√		
3	Sub waiting room	1(14.0)		
D	Gyne/obs clinic			
1	Consultation room (each 14 sq.m)	√		
2	Treatment room	1(17.5)		
3	Toilet cum cleaning room	√		
4	Waiting room	1(14.0)		
E	Paediatric room			
1	Consultation room (each 14 sq.m)	√		
2	Treatment room	1(14.0)		
3	Immunization room	1(14.0)		
4	Recreation and play room	1(14.0)		
5	Waiting room	1(14.0)		
F	Orthopedic room			
1	Consultation room (each 14 sq.m)	√		
2	Plaster and splint room	1(14.0)		

3	Treatment room	1(14.0)		
4	Recovery and plaster cutting room	1(14.0)		
5	Waiting room	1(14.0)		
6	Physiotherapy room	1(28.0)		
G	ENT clinic			
1	Consultation room (each 14 sq.m)	√		
2	Treatment room	√		
3	Audiometry room	1(14.0)		
4	Waiting room	√		
H	Dental clinic			
1	X-ray room	√		
2	Consultation room	√		
3	Workshop /lab	√		
4	Recovery room	√		
I	Skin and STD clinic			
1	Consultation room (each 14 sq.m)	√		
2	Treatment room	√		
3	Skin lab	√		
4	Waiting room	√		
5	Counseling room	√		

ओ.पि.डी सञ्चालन हुने समय

विहान..... साँझ.....

क्र.स.	सेवाहरु	छ/छैन
१.	सामान्य चिकित्सक	
२.	बाल रोग	
३.	सामान्य शल्यक्रिया	
४.	स्त्री तथा प्रसुति रोग	
५.	हाड जोर्नी	

६.	नाक, कान, घाँटी	
७.	छाला तथा यौन रोग	
८.	अन्य	

११. अन्तरङ्ग विभाग

क्र.स.	मापदण्ड	छ/छैन	कैफियत
१.	चिकित्सकको ड्युटी रुम, प्यान्ट्री, अइसोलेशन रुम, ट्रीटमेन्ट रुम, शौचालय आदिको व्यवस्था		
२.	शैया बीच कमिमा ४ फिट तथा भित्ताबाट १ फिट को दुरी		
३.	अस्पतालमा बच्चा सुत्केरी अब्जभेसन तथा सरुवा रोगका लागि छुट्टाछुट्टै वार्डको व्यवस्था		
४.	जनरल शैयाको हकमा ४ देखि ६ शैयाको अनुपातमा १ स्टाफ नर्सको व्यवस्था भएको		
५.	लेवर रुमको छुट्टै व्यवस्था भएको		
६.	नर्सिङ ड्युटी स्टेशनबाट प्रत्येक बिरामीको प्रत्यक्ष निगरानी हुने व्यवस्था वा प्रत्येक बेडमा कल बेलको व्यवस्था		

अन्तरङ्ग विभागका पुर्वाधारहरु

S.N.	Description	Standard	Yes/No	Remarks
1	Ward Area (per bed 7 sq.m)	√		
2	Nursing Station	1		
3	Nurse's changing room	√		
4	Treatment room	1		
5	Clean utility room	√		
6	Ward kitchen / pantry	√		
7	Sluice room	√		
8	Ward store	√		
9	Doctor's duty room with toilet	√		
10	Sanitary facilities	√		

11	Water closet / toilet 1 to 8 beds (male)	√		
12	Urinal / toilet 1 to every 6 beds (female)	√		
13	Wash basin 1 for every 12 beds	√		
14	Sink 1 for each Ward	√		
5	Clean utility room	√		
6	Ward kitchen / pantry	√		
7	Sluice room	√		
8	Ward store	√		
9	Doctor's duty room with toilet	√		
10	Sanitary facilities	√		
11	Water closet / toilet 1 to 8 beds (male)	√		
12	Urinal / toilet 1 to every 6 beds (female)	√		
13	Wash basin 1 for every 12 beds	√		
14	Sink 1 for each Ward	√		
15	Kitchen sink and dishwasher 1 for each ward	√		

१२. विविध पूर्वाधारहरु

S.N.	Inpatient (General Ward)	15 beds	Yes/No	Remarks
11.	Administrative Block	√		
A	Director's Room	√		
B	Administrative Unit	√		
C	Finance Unit	√		
D	Library	√		
E	Meeting Hall	√		
F	Training Hall	√		
G	Record keeping Unit	√		
H	Security Unit	√		

I	Toilet Male/Female	√		
J	House Keeping	√		
12.	Laundry	√		
A	Dirty Receive	√		
B	Clean Store room	√		
C	Staffs room with toilet	√		
D	Cleaning area	√		
E	Kitchen	√		
13.	CSSD	√		
A	Dirty Receiving	√		
B	Cleaning room	√		
C	Sterilization Room	√		
D	Clean storage room	√		
E	Common Storage	√		
F	Drying and packing	√		
G	Ambulance	√		

१३. मानव संशाधन व्यवस्थापन

क्र.स.	मापदण्ड	छ/छैन	कैफियत
१.	एक जना एम. डी. जी. पी. चिकित्सक वा विशेषज्ञ चिकित्सक		
२.	शल्यक्रिया प्रदान गर्ने कक्षमा प्रति शैया कम्तीमा एक जना शल्यचिकित्सक, एक जना एनेस्थेटिक्स, एक जना इन्चार्ज, एक जना शल्यक्रिया सहायक र एक जना नर्स		
३.	जनरल कक्षमा प्रति चार देखि छ शैयामा एक जना स्टाफ नर्सको व्यवस्था भएको		
४.	इमर्जेन्सी तथा पोष्ट अपरेटिभ कक्ष (Post Operative Ward) मा प्रति दुई शैयामा एक जना नर्स		
५.	सघन उपचार कक्ष (आई.सी.यू., एन.आई.सी.यू., सी.सी.यू. आदि) मा प्रति शैयामा एक जना स्टाफ नर्सको व्यवस्था		

६.	प्रसूति कक्षको लेवर बेडमा प्रति बेड दुई एस.बी.ए. (Skill Birth Attendants) तालिम प्राप्त नर्स वा मीडवाइफरीको व्यवस्था		
७.	१०० शैया भन्दा बढीको अस्पतालमा अस्पताल प्रशासकको व्यवस्था		
८.	अस्पतालमा कम्तिमा दुई तिहाई स्वास्थ्यकर्मीहरु पूर्णकालीन रहेको		
९.	सरकारी स्वास्थ्यकर्मीहरुबाट सेवा लिनुपर्ने अवस्थामा सम्बन्धित निकायको स्वीकृत पत्र रहेको		
१०.	हरेक स्वास्थ्यकर्मीहरुले सम्बन्धित व्यवसायिक काउन्सिलबाट दर्ता नम्बर लिएको		
११.	विदेशी स्वास्थ्यकर्मी वा स्वयंसेवक भए निजले मन्त्रालयको सिफारिसमा सम्बन्धित काउन्सिलबाट स्वीकृति लिएको		
१२.	कम्तिमा १ जना मेडिकल रेकर्डर भएको		

अन्य स्वास्थ्य संस्थाको हकमा स्वास्थ्य संस्थामा स्वीकृत हुँदा पेश गरेको विवरण अनुसारको अवस्था पेश गर्नु पर्नेछ

१४. जनशक्ति सम्बन्धी विस्तृत विवरण :

क्र.स.	पद/नाम	१५ शैया	छ/छैन	कैफियत
१.	फिजिसियन	१*		
२.	सर्जन	१*		
३.	बालरोग विशेषज्ञ	१*		
४.	हाड तथा जोर्नी विशेषज्ञ	१		
५.	स्त्रीरोग विशेषज्ञ	१*		
६.	यौन तथा छालारोग विशेषज्ञ	१*		
७.	प्याथोलोजिस्ट/बायोकेमिस्ट/माइक्रोबायोलोजिस्ट	१*		
८.	मेडिकल टेक्नोलोजिस्ट	१*		
९.	ल्याब टेक्निसियन	१		
१०.	ल्याब असिस्टेन्ट	१		

११.	रेडियोलोजिस्ट	१*		
१२.	रेडियोग्राफी टेक्नोलोजिस्ट/रेडियोग्राफी अधिकृत/वरिष्ठ रेडियोग्राफर	१		
१३.	नाक, कान, घाँटी रोग सर्जन	१*		
१४.	नेफ्रोलोजिस्ट	१*		
१५.	अप्याल्मोलोजिस्ट	१*		
१६.	एनेस्थेतिस्स	१*		
१७.	डेन्टल/बि.डी.एस.	१*		
१८.	मुटु रोग विशेषज्ञ	१*		
१९.	स्नायुरोग विशेषज्ञ	१*		
२०.	मानसिक रोग विशेषज्ञ	१*		
२१.	एम.डी.जी.पी	१*		
२२.	मेडिकल अधिकृत (एम. बि. बि. एस.)	३		
२३.	मे.सु/निर्देशक	१*		
२४.	मेट्रोन	१*		
२५.	सहायक मेट्रोन	१*		
२६.	सिस्टर/बि.एन.	१		
२७.	स्टाफ नर्स	५		
२८.	अ.न.मि	५		
२९.	हे.अ.	२		
३०.	अ.हे.व.	३		
३१.	फिजियोथेरापिस्ट	१*		
३२.	दन्त सहायक	१*		
३३.	हाउस किपर	१*		
३४.	अस्पताल प्राशासक	१*		
३५.	सहायक प्रशासक	~		

३६.	लेखा अधिकृत	~		
३७.	मेडिकल रेकर्डर	१		
३८.	लेखापाल/स.लेखापाल	~		
३९.	रेसेप्सोनिस्ट	~		
४०.	स्टोर किपर	~		
४१.	फर्मासिष्ट /फार्मसी सहायक	१*		
४२.	इ सी जी टेक्निसियन	१*		
४३.	डाइटिसियन	१*		
४४.	वार्ड एटेन्डेन्ट महिला/पुरुष	~		
४५.	सुरक्षा गार्ड	~		
४६.	अडियोलोजि असिस्टेन्ट	१*		
४७.	स्पीच थेरापिस्ट	१*		
४८.	एनेस्थेसिया असिस्टेन्ट	१*		
४९.	इमर्जेन्सी फिजिसियन	~		
५०.	इमर्जेन्सी प्यारामेडिक्स	१+१*		
५१.	इमर्जेन्सी नर्स	१+१*		

*=Desirable

#=Part time

~=as per need

नोट: अस्पतालमा अन्य विशेषज्ञ उपलब्ध नभएता पनि एक जना एम.डी.जी.पी. अनिवार्य

१५. एलाईड हेल्थ तथा निदानात्मक सेवा

क्र.स.	मापदण्डहरू	छ/छैन	कैफियत
१.	एक्सरे मेसिन Install गर्नको लागि कम्तिमा २२५ स्क्वायर फीटको कोठा		
२.	एक्सरे/सि.टी. स्क्यान गर्ने कोठाको Wall Thickness (१) ९ इन्च with plaster of Parais वा (२) ६ inches with ०.२ mm lead barrier (३) २.० mm lead thickness मध्ये कुनै एक भएको		

३.	एक्स रे/सि.टी. स्क्यान Expose गर्ने व्यक्तिको लागि एक्सरे कोठा भित्र ०.५ mm lead Aprone of equivalent Radiation Protective Material प्रयोग गर्ने व्यवस्था		
४.	X-ray expose गर्ने कोठा, डार्करूम र प्रतिक्षा कक्ष छुट्टाछुट्टै		
५.	X-ray विकिरणले स्वास्थ्यमा खराब असर पर्नसक्छ भन्ने बारे सूचना टाँस गरेको		
६.	पचास बेड भन्दा माथिका अस्पतालमा कम्तिमा एक वटा मोबाइल एक्सरे मेसिन भएको (५० भन्दा मुनि ऐच्छिक)		
७.	Radiology/Imaging सम्बन्धी मेसिन नेपालभित्र ल्याउन र सञ्चालन गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको स्वीकृति लिएको		
८.	Radiology/Imaging को रिपोर्टिङ रेडियोलोजिस्टले मात्र गर्ने गरेको		
९.	रेडियोलोजिकल इन्टरभेन्सन प्रोसिडियूरहरू यथासम्भव रेडियोलोजिष्टले नै गर्ने गरेको		
१०.	स्त्री तथा प्रसूति रोग विशेषज्ञले USG गर्ने गरेको भए निजले तीन महिनाको USG सञ्चालन सम्बन्धी तालिम लिएको		
११.	विकिरण क्षेत्रमा काम गर्नेलाई अनिवार्य रूपमा रेडिएसन हेजार्ड भत्ताको व्यवस्था गरेको		

Imaging Equipment

S.N.	Name of the equipment	१५ Beds	Remarks (Yes/No)
1	500 ma X-ray image intensifier	-	
2	300 ma X-ray machine	1	
3	100 ma X-ray machine	1	
4	100 ma X-ray machine (Mobile)	1	
5	Dry View Processor (CR System)	स्वैच्छिक	
6	Dental X-ray machine	स्वैच्छिक	
7	Ultra-sound machine with color dropper and guided biopsy	1	
8	Spiral CTScan	-	

9	MRI machine	-	
10	Mammography Unit	-	
11	Echocardiogram	स्वैच्छिक	

१६. प्रयोगशाला सेवा

क्र.स.	मापदण्ड	छ/छैन	कैफियत
१.	एन्टीनेटल, न्यूरोलोजी र नेफ्रोलोजी जस्ता विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्ने अस्पतालमा डिप्लेटिक जस्ता परीक्षण गर्ने व्यवस्था		
२.	माइक्रो- बायोलोजी सम्बन्धी प्रयोगशाला वातानुकूलित भएको		

Laboratory instruments:

S.N.	Name of instruments	15 Bed	Yes/No	Remarks
1	Microscope	1-3		
2	Microtone			
3	Tissue Processor			
4	Slide Stainer (Histo)			
5	Tissue Floating water bath set			
6	Immuno histo-chemistry set			
7	Auto Analyzer (Biochemistry)			
8	Semi Auto Analyzer (Biochemistry)	1		
9	Elisa reader with Washer			
10	Incubator	1		
11	Chemical balance	1		
12	Electrolyte Analyzer	1		
13	Colorimeter	1-3		
14	Hot Air oven	1		
15	Autoclave	1		
16	Refrigerator	1		
17	Coagulometer for coagulation profile			
18	Blood gas analyser			
19	Blood cell counter (18 parameters or above)	1*		
20	Generator	1		
21	Centrifuge	2		

22	Laminar hood			
23	Counting Chamber	1-2		
24	DLC counter	1-2		
25	Pipettes, Glassware/Kits/Consumables			
26	Biosafety Cabinet (Class II)			
27	Incinerator	1		
28	Glassware/kits/reagent consumables			
29	Computer with printer	1		
30	Adequater number of Furniture should be available			

अनुसूची-७

(दफा ६ उपदफा (५) सँग सम्बन्धित)

खुम्बु पासाङल्हामु गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
चौरीखर्क , सोलुखुम्बु

अस्पताल/स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन अनुमति प्रमाणपत्र

दर्ता नं:

श्री.....,
..... ।

अस्पताल/स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्नका लागि त्यस अस्पताल/स्वास्थ्य संस्थाबाट यस गाउँपालिकामा मिति..... मा दिइएको निवेदन उपर आवश्यक जाँचबुझ गरी खुम्बु पासाङल्हामु गाउँपालिका स्वास्थ्य संस्था दर्ता, अनुमति, नवीकरण तथा स्तरोन्नति सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१ को दफा..... बमोजिम मिति.....सम्मका लागि तोकिएका शर्तहरूको अधीनमा रही अस्पताल/स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्नका लागि अनुमति सहित यो प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको छ।

प्रमाणपत्र दिने अधिकारीको

नाम:

दर्जा:

दस्तखत:

मिति:

नवीकरण प्रयोजनका लागि

नवीकरण मिति	नवीकरण गर्ने अधिकारीको नाम	पद	दस्तखत	कार्यालयको छाप

अनुसूची-८

(दफा १६ को उपदफा (१) संग सम्बन्धित)

स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवाको नागरिक वडा पत्रको ढाँचा

क्र.स	शाखा	प्रदान गरिने सेवाको विवरण	प्रक्रिया	दस्तुर	लाग्ने समय	सम्पर्क व्यक्ति	गुनासो सुन्ने अधिकारी

अनुसूची-९

स्वास्थ्य संस्था सञ्चालनका लागि निवेदन दिँदा संलग्न गर्नुपर्ने कागजातहरूः

१. निवेदन फाराम
२. कम्पनी दर्ता/संस्था दर्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि
३. संस्था/कम्पनीको विधान/प्रबन्धपत्र/नियमावलीको प्रतिलिपि
४. मूल्य अभिवृद्धि कर वा स्थायी लेखा दर्ता प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि
५. स्थापना गर्न लागिएको ठाउँमा अस्पताल आवश्यक छ भन्ने सम्बन्धित वडाको सिफारिस पत्र
६. अस्पतालमा काम गर्ने जनशक्ति सम्बन्धी विवरण
  - (क) बायोडाटा
  - (ख) शैक्षिक योग्यता, तालिमका प्रमाणित प्रतिलिपि
  - (ग) प्राविधिक कर्मचारीहरूले सम्बन्धित काउन्सिलको दर्ता प्रमाणपत्रका प्रतिलिपि ।
  - (घ) नागरिकता प्रमाणपत्रका प्रतिलिपि
  - (ङ) जनशक्तिको काम गर्ने समय (पार्टटाइम/फुलटाइम किटान गर्नु पर्नेछ)
  - (च) मञ्जुरीनामा/कबुलियतनामा
७. औजार उपकरणको विवरण
८. भौतिक सामग्रीको विवरण
९. सम्पूर्ण सेवा शुल्क विवरण
१०. प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) स्वीकृति पत्रको प्रतिलिपि (अस्पतालको हकमा मात्र लागु हुने) ।
११. अस्पतालको विस्तृत सर्वेक्षण सहितको प्रस्ताव
१२. अस्पतालको आर्थिक नियमावली
१३. अस्पतालले लिने सेवा शुल्क विवरण र गरीब तथा असहायलाई छुट दिने नीति
१४. प्रदान गरिने सेवाको विवरण
१५. जग्गा/घरको स्वामित्व
१६. घर/कोठा बहालमा लिई सञ्चालन गर्ने भए घर बहाल सम्झौता-पत्र र भवन स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न राष्ट्रिय भवन संहिता बमोजिम उपयुक्त छ भन्ने सम्बन्धी सिफारिस पत्र
१७. भवनको स्वीकृत नक्सा

१८. संस्थाको चल अचल सम्पति विवरण तथा वित्तीय स्रोत
१९. संस्थाको कार्य योजना (Scheme)
२०. मूल्य अभिवृद्धि कर वा आयकरमा दर्ता भएको प्रमाणपत्र
२१. कर चुक्ता प्रमाणपत्र (लागु हुने अवस्थामा मात्रै)
२२. लेखा परीक्षण प्रतिवेदन (लागु हुने अवस्थामा मात्रै)
२३. नागरिक बडापत्रको नमुना
२४. सम्बन्धित निकायको भवन संहिता सम्बन्धी स्वीकृति पत्र
२५. रु.१० को हुलाक टिकट
२६. भवन निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र
२७. फोहरमैला व्यवस्थापन विवरण
२८. व्यवसायदर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि

नोट:

- क. उपयुक्त बमोजिम के कति कर्मचारीको संस्थामा संलग्न हुने हो, स्पष्ट उल्लेख हुनुपर्नेछ।
- ख. संस्थाले पेश गरेका आधिकारिक कागजातमा आधिकारिक व्यक्तिको हस्ताक्षर र आधिकारिक छाप भएको हुनुपर्नेछ।
- ग. सम्बन्धित सेवा अनुसार निर्धारित मापदण्ड र पूर्वाधारहरू पूरा भए पश्चात मात्र सेवा सञ्चालन गर्न पाइनेछ।
- घ. सबै शुल्क विवरण विस्तृत रूपमा उल्लेख हुनुपर्नेछ।
- ङ. संस्थामा काम गर्ने सम्पूर्ण प्राविधिक कर्मचारीहरू सम्बन्धित काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनुपर्ने र काउन्सिल प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ।
- च. कर्मचारीको योग्यताको प्रमाणित प्रतिलिपिको साथै कार्य गर्ने मन्जुरीनामा समेत संलग्न हुनुपर्नेछ।
- छ. नेपाल सरकारका कर्मचारीहरू संलग्न हुनुपर्ने भएमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ अनुसारको स्वीकृत पत्र संलग्न गर्नुपर्नेछ।
- ज. सेवाको प्रकार अनुसारका छुट्टाछुट्टै मापदण्ड पूरा गर्नुपर्नेछ।
- झ. थप कागजात आवश्यक भएमा गाउँपालिकाले माग गर्न सक्नेछ।